

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΙΘ'

Συνδρομή ἑτήσια: Ἐν Ἑλλάδι, σφ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, σφ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ
1 Ἰανουαρίου. Ἐκτός, ἔτους καὶ εἰς ἑτήσια. — Γραφεῖον Διευθ. Ἐπι τῆς λισσφ. Πανεπιστημίου 39.

2 Ἰουνίου 1885

ΕΛΛΗΝΕΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΑΙ ΕΝ Τῇ ΔΥΣΕΙ ΚΑΙ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΤΑΚΤΙΚΗΣ

Α'

Ἄν ἡ μικρὰ αὕτη γωνία τοῦ ἀπεράντου Μακεδονικοῦ, Ῥωμαϊκοῦ καὶ Ὁσμανικοῦ κράτους, ἡ καλουμένη Ἑλλάς, ἐπὶ δύο ὄλας χιλιετηρίδας λησμονημένη καὶ σχεδὸν διαγεγραμμένη ἀπὸ τῆς βίβλου τῆς ζωῆς, κατώρθωσε νὰ περισωθῇ ἐκ τοῦ μεγάλου κατακλυσμοῦ ἐν ᾧ ἐπνίγησαν τοσαῦτα ἱστορικὰ ἔθνη, ἂν τὸ ἐκ νεκρῶν ἀναστῶν ἔθνος κατέλαβε μίαν τῶν λαμπροτέρων σελίδων τῆς ἱστορίας τοῦ αἰῶνος τούτου, ἂν οἱ νεώτεροι Ἕλληνες δὲν κατήσχυναν τοὺς προγόνους, ἂν ὁ τύπος ἐπικρατῶν ἐν ἀπάσῃ τῇ Εὐρώπῃ χριστιανικός μισελληνισμὸς μετετρέπη εἰς πολιτικὸν φιλελληνισμόν, ὅλα ταῦτα ὀφείλομεν εἰς τὸν ἀρματωλόν.

Ἄρματωλὸν δὲ ἐνοῶ οὐχὶ μόνον τὸν φουστανελλᾶν τῆς Ῥούμελης καὶ τῆς Πελοποννήσου, ἀλλὰ καὶ τὸν βρακᾶν Νησιώτην.

Χαρακτηριστικὴ ἰδιότης τοῦ Ἕλληνοσ ἀρματωλοῦ εἶνε αὐτὸς ὁ ἀνέκαθεν διακρίνας τὴν ἑλληνικὴν φυλὴν χαρακτῆρ τοῦ ἀμφίβιου πολεμιστοῦ. Ὁ Κρῆς καὶ ὁ Μανειάτης εἶνε ὁ αὐτὸς κατὰ ξηρὰν τε καὶ θάλασσαν. Πρὶν οἱ Ὑδροισπεταῖοι ἀναδειχθῶσιν ἐν τῇ θαλάσῃ, διέπρεψαν ἐν τοῖς Ἀργολικοῖς πεδίοις ὡς ἄριστοι ἵππεις. Ὁ Νικοτσάρας, ὁ Βλαχάβας, καὶ οἱ Λαζαῖοι διωχθέντες ἀπὸ τὸν Ὀλυμπον καταλαμβάνουσι τὴν νῆσον Σκιάθον, καὶ ἀπὸ τολμηρῶν κλεπτῶν μεταμορφοῦνται εἰς τολμηροτέρους πειρατὰς. Τὰ δημοτικὰ ἔξματα ψάλλουσι τὴν ἐν Κασσάνδρᾳ ναυμαχίαν τοῦ Ἀκαρνανοσ Σταθᾶ, ὅστις ἀπὸ τὰ βουνά του κάποτε εἶδε τὸ χρώμα τῆς θαλάσσης· ὁ Βοιωτὸς Λάμπρος Κατσόνης εἶνε ὁ πρῶτος ναύαρχος τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος, ὁ δ' Εὐβοεὺς γεωργὸς Βῆκος μετοικήσας εἰς Ὑδραν ἀναδεικνύεται ὁ ναύαρχος Μιαούλης. Ἐπὶ τῶν βυζαντινῶν καὶ τῶν ἐνετικῶν χρόνων Πέλο-

πόννησοι, Κεφαλλῆνες καὶ Ἡπειρώται φημίζονται ὡς ἄριστοι πεζομάχοι καὶ ναυμάχοι. Ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς Γαλλίας οἱ Ἕλληνες θαλασσινοὶ μάχονται ἐν τῇ ξηρᾷ φέροντες τὸ ὄνομα Καραβῆσιοι, les carabins¹⁾. Περὶ τὰ τέλη τῆς Ῥωμαϊκῆς δημοκρατίας οἱ Κίλικες, οἱ Κρήτες καὶ ἄλλοι τῶν Ἑλλήνων γίνονται κύριοι τῆς Μεσογείου καὶ πολιορκουσι καὶ αὐτὴν τὴν Ῥώμην ἐν τῷ ἀπογεῖφ οὔσαν τῆς δόξης. Καταστραφέντος τοῦ πειρατικοῦ στόλου ὑπὸ Πομπηίου, οἱ αὐτοὶ Κίλικες καὶ Ἰσαυροὶ μεταμορφοῦνται εἰς ἀπελάτας ἢ κλέπτας, καὶ ἐπὶ πολλὰς ἑκατονταετηρίδας ἐξορμῶσιν ἀπὸ τὰ ἐλεύθερα βουνά διὰ νὰ φέρωσι τὴν φρίκην καὶ τὸν ὄλεθρον εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν Ἀσίαν.

Ὁ ἀμφίβιος οὗτος χαρακτῆρ τῶν ἡμετέρων πολεμιστῶν ἐπιδρᾷ καὶ ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης· οἱ ναυτικοὶ ὄροι συναλλάσσονται πρὸς τοὺς τῆς ξηρᾶς· οὕτω, ἡ στρατιωτικὴ τοῦρμα τῶν βυζαντινῶν σημαίνει παρ' ἡμῖν τὸ ναυτικὸν πλήρωμα, τοῦρμα· τὸ ταξιδεῖον δηλοῖ ὁδοιπορῶ καὶ πλέω, ὡς καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὁ πλοῦς ἐδήλου πλὴν τῆς ναυσιπλοΐας καὶ τὴν ὁδοιπορίαν· ἡ στρατιωτικὴ caterva τῶν Λατίνων μεταβάλλεται εἰς τὸ ναυτικὸν κάτεργον ἐν τοῖς Ἀκριτικοῖς ποιήμασι τὸ κάτεργον δηλοῖ πλὴν τοῦ πλοίου καὶ τὸν στρατὸν τῆς ξηρᾶς. Αὐτὸ τὸ ὄνομα armatus, armatura, ἐξ οὗ παράγεται ὁ ἀρματωλός, σημαίνει παρὰ τοῖς παλαιοῖς βυζαντινοῖς οὐ μόνον τὸν ἐν ξηρᾷ πολεμιστὴν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐν θαλάσῃ, καὶ αὐτὰ τὰ πολεμικὰ πλοῖα. Ὁ λεβέντης (levis = εὐζωνος) δηλοῖ τὸν στρατιώτην καὶ τὸν ναύτην.

Ὁ κατ' ἐξοχὴν ἡμῶσ ἀμφίβιος Ἕλλην εἶνε ὁ λεγόμενος Μαρδαίτης. Ὅταν οἱ πρῶτοι τοῦ Μωάμεθ διάδοχοι κατέκλυσαν τὴν ἑλληνικὴν Ἀσίαν, μία μυριάς Μαρδαϊτῶν ἐπήδησεν εἰς τὸν Ταῦρον, καὶ καταλαβούσα τὰς δυσχωρίας τοῦ Ἄμανοῦ καὶ τοῦ Λιβάνου ἤγειρε κατὰ τοῦ ἰσλαμικοῦ χειμάρρου χάλιεον τεῖχος, ὡς γράφουσι οἱ εἰς τοιαύτας ποιητικὰς ἐκφράσεις ἀσυνειθιστοὶ τοῦ

1) Ἡ παρὰ Λιττέρε ἐτυμολογία τῆς λέξεωσ carabin ἐκ τοῦ Καλαβρὸσ εἶνε γλωσσικῶσ ἀδύνατος, καὶ ἱστορικῶσ ἀνυπόστατος. Ἐπίσης σφάλει ὁ σαφὸσ λεξικογράφωσ ἐτυμολογῶν τὸν Estradiot ἐκ τοῦ ἰταλικῶσ Stradiotta, ἐνῶ ἀμφότεραι αἱ λέξεισ παράγονται ἐκ τῆσ ἑλληνικῆσ, Στρατιώτης.

Βυζαντινίου χρονογράφου. 'Αλλ' ἐνῶ τοιοῦτοι ἦσαν οἱ Μαρδαίται κατὰ ξηράν, ἡ Μικτὴ ἱστορία καὶ ὁ Πορφυρογέννητος λέγουσιν ὅτι ἦσαν καὶ ναυτικοί. Οἱ Μαρδαίται οὗτοι ἦσαν Ἕλληνες, ἐλληνικώτεροι μάλιστα ἄλλων ὑπηκόων τοῦ Βυζαντίου, ὡς βητῶς γράφουσιν οἱ σύγχρονοι συγγραφεῖς, Βυζαντινοὶ καὶ Λατῖνοι, Σύροι καὶ Ἀρμένιοι· καὶ ἀπορῶ πού στηριζόμενοι τινες τῶν νεωτέρων ἱστορικῶν ἐφικτάσθησαν αὐτοὺς ἀπογόνους τῶν Μάρδων τῆς Ὑγκανίας, τῶν Δρούσων, τῶν Μαρωνιτῶν, τῶν Κούρδων καὶ ἄλλων βαρβάρων, ἐλθόντων εἰς τὴν δυστυχημένην Ἑλλάδα ὅπως βροφήσῃ καὶ τὴν τελευταίαν βανίδα πλκίου αἵματος, τὴν ὁποίαν μᾶς ἤλεσαν οἱ τρομεροὶ πλὴν ἀνύπαρκτοι Σλάβοι¹⁾.

Συγχρόνως τοῖς Μαρδαίταις ἡ μεσαιωνικὴ Ἑλλάς ἀνέδειξε καὶ ἕτερον σύστημα πολεμιστῶν, τοὺς λεγομένους Στρατιώτας, ἢ Στρατιώτας, ὡς οἱ Κρήτες τοὺς ἀποκαλοῦσιν ἔτι. Ὁ Στρατιώτης οὗτος οὐδὲν κοινὸν ἔχει πρὸς τὴν ἔτι καὶ νῦν ἐπικρατοῦσαν ἐλληνικὴν σημασίαν τῆς λέξεως στρατιώτης, ἀλλὰ πρὸς ἕτερον παλαιότερον τῆς αὐτῆς λέξεως σημασίαν, πιθανῶς Πελαγονικὴν, τὴν ὁποίαν συχνὰ ἀναφέρει ὁ Στράβων δασκίς λαλεῖ περὶ Πελασγῶν καὶ Θρακῶν, τὴν τοῦ πλάνητος, ἢ ὡς νῦν λέγει ὁ λαὸς στρατοκόπου, ἢ στρατολάτου²⁾. Διὸ καλῶς ὁ Tasso ψάλλων τὴν ἐν Τάρφ ἀνδραγαθίαν τῶν Ἑλλήνων Στρατιωτῶν ἀποκαλεῖ αὐτοὺς Greci erranti, ὁ δὲ κόμης Bussy—Rabouin, ὅστις ἐπὶ πολὺ ἐδίδακτε τοὺς ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς Γαλλικῆς Στρατιώτας (Estradiots), μετὰφράζει αὐτοὺς batteurs d'estrade. Περὶ τούτου καὶ ἄλλοτε ἐγραψα ἀγνοῶ δὲ πού στηριζόμενος ὁ κ. Τμ. Βούλγαρις ἰσχυρίσθη τὸ ἐνκρίσιον, ἀπὸ καὶ αὐτὸς ὁ ὑπ' αὐτοῦ παρατιθέμενος στίχος, ὁ ἄλλοτε ἀδόμενος ἐν τῇ παρελάσει τῶν ἐν Κερκύρᾳ Στρατιωτῶν εἶνε ἀπλῆ ἐπικύρωσις τῶν λεγομένων μου:

διαβάταις πού διαβαίνετε,
Στρατιώταις πού περνάτε.

Ἀπὸ τοῦ Χρονικοῦ Πασχάλιου, τὸ ὁποῖον πρῶτον μνημονεύει τοὺς κατὰ τῶν Ἀβάρων πολέμους τῶν ἡμετέρων Στρατιωτῶν, μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων τὸ ὄνομα Στρατιώτης δηλοῖ τὸν

¹⁾ Καὶ ἂν πᾶσαι αἱ περὶ ἐλληνικῆς καταγωγῆς τῶν Μαρδαίτων σύγχρονοι μισοτροφαὶ εἰπεύον, αὐτῇ ἡ ἠμολογούμενῃ ἐν θαλάσῃ εὐδοκίμησις τῶν ἀποδεικνύει ὅτι οὐδὲν κοινὸν ἔδιδαντο τὰ ἔχουσιν οἱ Ἕλληνες οὗτοι ναυδάται πρὸς τοὺς Πέρσας καὶ ἄλλους Ἀσκανούς, τοὺς ἀνέκλιθεν τὴν θάλασσαν ἀποστραφέντας· οὐτε αὐτοὶ οἱ Πέρσαι ναυδάται, λέγει ὁ Ἡρόδοτος. Περὶ Μαρδαίτων βλέπε τὸν πρόλογον τοῦ Δ' τόμου τῶν Μνημείων τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας.

²⁾ Τοὺς δὲ Πελαγονούς... τὸ ἀνέκλιθεν Ἀρκάδας ὄντας ἐλάσσαι στρατιωτικὸν βίον... διὰ τὸ πλάνητας εἶνε... αἰτίον δὲ τὸ τοὺς ἐπὶλυθὰς βερβάρους καὶ στρατιώτας ὄντας, μὴ βεβαίως κατέχειν τὴν κρατηθείσαν, ἀλλὰ πλάνητας εἶναι... Στράβων 221, 561. Τὴν αὐτὴν ἔνοιαν ἔχει παρὰ Νόνων (II^ο 287) ὁ Ἀρκὰς ἀλήτης.

κατ' ἐξοχὴν ἱππέα. Ἐπὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ οὐ μόνον ὁ Στρατιώτης, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀχώριστος αὐτοῦ δορυφόρος, παλληκάρι, φέρουσι τὰ λατινικὰ ὀνόματα ἀρμάτος (ἀρματωλός) καὶ πούερ (παιδί). Ἐν τῇ τακτικῇ τοῦ αὐτοκράτορος Μαυρικίου ὁ ἀρμάτος μνημονεύεται ὡς ὑπασπιστῆς τοῦ ὀπτιμάτου, ἢ τοῦ ἐκλεκτοῦ στρατιώτου. Ὁ διάδοχος ὁμοῦς τοῦ Μαυρικίου Φωκᾶς φέρει τὸν τίτλον Στρατιώτης³⁾. Ἐκτοτε ἡ λέξις παραμένει ἐν τῇ ἱστορίᾳ μέχρι τῆς ΙΣΤ' ἑκατονταετηρίδος, ὅτε ἐξαφκνισθέντος καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Εὐρώπῃ τοῦ Stadiota, Estradiot, ἀναφαίνεται ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ τὸ παλαιὸν ὄνομα τοῦ ἀρμάτου, ἐπὶ τὸ ἐλληνικώτερον ἀρματωλοῦ λεγομένου. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι οἱ τελευταῖοι ἀρματωλοὶ, οὗς οἱ πατέρες ἡμῶν ἐγνώρισαν, ἦσαν πεζοὶ πάντες ὁμοῦς οἱ παλαιότεροι, ἱππεῖς καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ Κολοκοτρῶναι ὡς τοιοῦτοι ἔτι ψάλλονται.

καβάλλα πᾶν 'ς τὴν ἐκκλησιά, καβάλλα προσκυνᾶν,
καβάλλα παίρν' ἀντίδωρο ἀπ' τοῦ παπᾶ τὸ χέρι.

B'

Ἐν ἔτει 626 οἱ Ἀβάροι καὶ οἱ Πέρσαι στενωῶς ἐπολιόρησαν τὴν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἡρακλείου εἰς τὴν βοήθειαν τῆς Παναγίας ἐγκαταλειφθείσαν Κωνσταντινούπολιν. Οἱ χρονογράφοι γράφουσιν ὅτι ἡ ἀπηλπισμένη χώρα ἐσώθη διὰ μόνης τῆς χάριτος τῆς Θεοτόκου, καὶ μέχρι σήμερον δὲ ἡ ἐκκλησία ψάλλει τὸν ἐπὶ τῇ θαυμασίᾳ σωτηρίᾳ γνωστὸν ἀκάθιστον ὕμνον.

Εἰς ὁμοῦς σύγχρονος, χριστιανικώτατος χρονογράφος, ὁ συντάκτης τοῦ Χρονικοῦ Πασχάλιου μᾶς πληροφορεῖ ὅτι πλὴν τῆς θείας προστασίας ἡ Πόλις ὀφείλει τὴν σωτηρίαν τῆς καὶ εἰς ἀρκείας χιλιάδας γενναίων Ἑλλήνων μαχητῶν. Τοὺς ὑπερασπιστὰς τούτους τῆς Πόλεως ἀποκαλεῖ ὁ προρρηθὲς χρονογράφος «ἐφίππους γεννασιότατος Στρατιώτας» μετὰ τῶν παλληκαρίων τῶν. Ἐπειδὴ δὲ σημειοῦται καὶ ὁ στρογγύλος ἀριθμὸς τῶν γεννασιότατων τούτων ἱππέων Στρατιωτῶν εἰς 12,000, ἕκαστος δὲ στρατιώτης εἶχεν ἓνα τοῦλάχιστον δορυφόρον, ἢ παλληκάρι, πρόπει νὰ ὑπολογίσωμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν ὑπὲρ τῆς Πόλεως προκινδυνευσάντων εἰς 24,000.

Οἱ Στρατιῶται οὗτοι ἦσαν ἐκ τῶν λεγομένων καβαλλαρικῶν θεμάτων τῆς Θράκης, Μακεδονίας, καὶ Ἑλλάδος, ἢ μάλλον τῆς Μακεδονίας, διότι ὑπὸ τὸ τελευταῖον ὄνομα οἱ Βυζαντινοὶ περιελάμβανον καὶ μέρος τῆς Θεσσαλίας καὶ Ἠπείρου καὶ σχεδὸν πᾶσαν τὴν Θρακίαν ἐνεκα τῶν διεσπαρμένων Μακεδονικῶν ἀποικιῶν. Αὐτὸ τὸ ἐπίθετον γεννασιότατοι, δι' οὗ τὸ Πασχάλιον χαρακτηρίζει τοὺς Στρατιώτας, διαρκῶς ἀπαντᾷ ὡς ἀχώριστος τίτλος τῶν Ἑλλήνων ἱππέων. Ὁ χρο-

³⁾ Σημειοῦσθω δὲ ὁ Φωκᾶς δὲν εἶνε ἀπλοῦς στρατιώτης, ἀλλ' ἑκατόνταρχος (κένταρχος).

νογράφος Λεόντιος ὁ Μαχαιρᾶς διηγούμενος τὸν πρὸς τοὺς Γενουσησίους πόλεμον τῶν ἐν Κύπρῳ Στρατιωτῶν ἀποκαλεῖ τούτους «ἀνδριωμένους Στρατιώτας». Εἰς τὰ Κυπριακὰ ἔσηματα ἄδονται ἔτι οἱ Στρατιῶται ἱππεῖς:

ἡ Κύπρῳ ἐν' ἐξακουστῇ πού βγάλλει παλληκάρια,
βγάλλει στρατιώταις μ' ἀππαρους, στρατιώταις μὲ κοντάρια.

Εἰς τὰ περὶ Στρατιωτῶν ἀπειράριθμα ἐγγραφα τῆς ἐνετικῆς καγγελλαρίας τὸ ὄνομα τῶν Ἑλλήνων τούτων ἱππέων συνοδεύεται ἀείποτε διὰ τοῦ τίτλου «*ail strenuo domino*». Ἐν τῇ ἐνετικῇ διαλέκτῳ, ὡς καὶ ἐν τοῖς παλαιαῖς ἰταλικαῖς λεξικοῖς, τὸ ὄνομα Stradioto ἀπαντᾷ ἐν τῇ σημασίᾳ strenuo, bravo· οὕτω καὶ παρ' ἡμῖν ὁ δορυφόρος τοῦ Στρατιώτου, τὸ

Ἑλληνας στρατιώτης.

παλληκάρι, ἐκ τῆς σημασίας τοῦ νέου μετέπειθεν ἐν τῇ τοῦ κατ' ἐξοχὴν γενναίου ἀνδρός. Εἰς τὰ Κρητικὰ ἔσηματα ὁ ἀντριωμένος σημαίνει τὸν πλούσιον τιμαριῶνον, ὁ δὲ Στρατιώτης τὸν ἀνδρῆον παῖδα· «γεννᾶ δύο παιδιὰ Στρατιώταις». Τοιαύτην σημασίαν εἶχε καὶ παρὰ Βυζαντινοῖς ὁ Στρατιώτης. Ὁ Βασιλεὺς ἐπεξηγῶν συνοδικὸν κανόνα γράφει «θηριωμαχοῦσι δὲ καὶ βασιλεῖς Στρατιῶται εἰς ἀνδρείας ἐπίδειξιν». Ἰδοὺ πῶς χαρακτηρίζει Ἄννα ἡ Κομνηνὴ Θεόδωρον Γαβρᾶν, τὸν ἀνεξάρτητον ἡγεμόνα τῆς Τραπεζούντος· «Στρατιώτης περιφανῆς γενόμενος ἐπὶ τε φρονήσει καὶ ἀνδρείᾳ ὑπερέχων ἀπάντων, μικροῦ καὶ μηδέποτε ἔργου ἀψάμενος καὶ ἀστο-

χῆσας, ἀλλὰ πάντων ἀεὶ τῶν πολεμίων κρατῶν, καὶ αὐτὴν δὲ τὴν Τραπεζούνταν εἰλὼν καὶ ὡς ἴδιον λάχος ἐαυτῷ ἀποκληρωσάμενος, ἀμαχος ἦν». Εἰς τὰ μεσαιωνικὰ ἐγγραφα τῆς Κρήτης οἱ Στρατιῶται καλοῦνται καὶ ἄρχοντες, ἀρχοντόπουλοι· τὸ ὄνομα δὲ τοῦτο φέρουσι καὶ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς, διότι βλέπομεν τὸν Ἀλέξιον Κομνηνὸν ἰδρύοντα τὸ τάγμα τῶν Ἀρχοντοπούλων· συλλεξάμενον ἀπανταχόθεν τοὺς τῶν ἀποπεπτωκότων Στρατιωτῶν υἱεῖς, ὡς γράφει ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ Ἄννα.

Εἶνε λοιπὸν ὁ Στρατιώτης τιμαριῶνος, λαβῶν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος γεωργήσιμον χώραν, ἐκτάσεως ἀναλόγου πρὸς τὴν ὑπ' αὐτοῦ χορηγούμενην εἰς τὸ κράτος στρατιωτικὴν συνδρομήν· ἡ

ἐλαχίστη ἀξία τῆς Στρατιωτικῆς γῆς ὀρίζεται ὑπὸ τῶν Βασιλικῶν εἰς τέσσαρας λίτρας χρυσοῦ· ἡ μείζων εἶνε ἀγνωστος· συνεχῶς ὁμοῦς μνημονεύονται Στρατιῶται κατέχοντες δλόκληρον ἐπαρχίαν. Τὰ Κρητικὰ ἔσηματα λέγουσιν ὅτι μόνος ὁ οἶκος τοῦ ἀντριωμένου πλουτεῖ ὄλων τῶν ἀγαθῶν. Τὸν ἀντριωμένο μὴ τὸν κλαῖε, ὄνταν κ' ἂν ἀστοχῆσῃ, μ' ἂν ἀστοχῆσῃ μὴ καὶ δυό, πάλ' ἀντριωμένος εἶνε· πάντα 'ν' ἡ πόρτα του ἀνοιχτή, κ' ἡ τάβλα του στρωμένη, καὶ τ' ἀργυρὸ του τὸ σακμὶ ἄμορφα στολισμένο· χαροκοποῦν οἱ φίλοι του, κάθονται τρῶν καὶ πίνουν.

Διὰ τὴν τιμὴν ταύτην, ἢ τὸ τιμάριον¹⁾ ὁ

¹⁾ Τὰ Βασιλικά ἀποκαλοῦσι τὸ στρατιωτικὸν τιμάριον Στρατιῶν στρατείας, ἢ τοῦ τῆς ἱππικῆς· ἡ λέξις τιμάριον

Στρατιώτης ὄφειλε νὰ συνεκστρατεύη τῷ βασιλεῖ, ἢ κατ' ἐξαιρετικὴν παραχώρησιν νὰ χορηγῆ ἀνθ' ἑαυτοῦ ἀνάλογον ἀριθμὸν ἵππων καὶ ἵππων. Ὁ αὐτοκράτωρ Λέων ἐν τῇ Τακτικῇ του συνιστᾷ τὴν προσωπικὴν ἐκστρατεῖαν τῶν πλουσιωτέρων Στρατιωτῶν.

Ἄγνοοῦμεν ὅπως ὁ ὑπὸ τῶν Στρατιωτῶν χορηγούμενος ἀριθμὸς εἰς τὴν βασιλικὴν ὑπηρεσίαν λαμβάνοντες ὅμως ὑπ' ὄψει ὅτι ἐν ἔτει 859 συνεξεστράτευσαν τῷ βασιλεῖ Μιχαὴλ Γ' κατὰ τῶν Ἀράβων 40,000 Θρακο-Μακεδόνες, εὐκόλως συμπεραίνουμεν ὅτι οἱ Στρατιῶται ἀπέτελουν τὴν κυρίαν δυνάμιν τοῦ βυζαντινοῦ στρατοῦ καὶ ὅτι ἐκ τῆς πρὸς τὰς ἐκστρατείας προθυμίας ἢ ὀλιγωρίας τούτων ἐξήρητο ἡ δόξα ἢ ἡ ἀδοξία τῶν Βυζαντινῶν ὀπλων. Τὰ λεγόμενα ὅτι οἱ Βυζαντινοὶ ὄφειλον τοὺς στρατιωτικούς θριάμβους τῶν εἰς μόνους τοὺς μισθοφόρους βαρβάρους, ἢ τοὺς λεγομένους φοιδεράτους, ἐλέγχονται ἐπιχειρήματα ἀνθρώπων ἐπιπολαίως μελετησάντων τὴν ἱστορίαν ἢ ἐκ συστήματος διαστρεφόντων τὴν ἀλήθειαν. Ἀληθεύει μέχρι τινός ὅτι ἐπὶ τῆς μεγάλης τῶν Γότθων εἰσβολῆς οἱ αὐτοκράτορες ἐκ πολιτικῆς ἀνάγκης συνδυασμένης πρὸς θρησκευτικὸν ζῆλον ἐμισθοδότησαν τοὺς ἐπικινδύνους τοὺτους Ἀρειανούς, οὐδαμῶς ὅμως μνημονεύονται τοιοῦτοι φοιδεράτοι ὀριστικῶς ἐγκατεστημένοι καὶ διαρκῶς νεμόμενοι στρατιωτικὰ προνόμια. Μικρὰ ἀπόμωρα τῶν Γότθων τούτων ἐνκατομεῖναι ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἀποτελεῖ τὸ λεγόμενον σῶμα τῶν Γραικογότθων. Καίτοι δ' ἐντελῶς ἐξελληνισμένοι, οὔτε στρατιωτικὰς γαίας κατέχουσιν, οὔτε μνημονεύονται διακρίψαντες ποτε ἐν ἐκστρατείᾳ. Πλὴν τῶν ἀπὸ τῆς Γ' ἐκατονταετηρίδος ἀναφερομένων αὐτοκρατορικῶν σωματοφυλάκων Βαράγγων, οὐδεὶς ἄλλος ξένος ὑπηρετεῖ διαρκῶς ἐν τῷ βυζαντινῷ στρατῷ, οἱ δὲ σπανίως προσλαμβάνονται μισθωτοὶ βάρβαροι μετὰ τὸ πέρασ τῆς ἐκστρατείας ἀπῆρχοντο εἰς τὰ ἴδια.

Ἐνῶ, ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν, ὁ αὐτοκράτωρ Λέων συνιστᾷ τὴν προσωπικὴν ὑπηρεσίαν αὐτῶν τῶν στρατιωτῶν, παραδόξως ἐπὶ αὐτοῦ τούτου πρώτον μνημονεύονται οἱ Πελοποννήσιοι στρατιῶται διαφυγόντες τὴν ἐκστρατεῖαν διὰ χρηματικῆς ἀποζημιώσεως, ἣτις ἐπὶ Ῥωμανοῦ τοῦ Λεκαπηννοῦ ὑπολογίζεται εἰς χιλίους ἵππους σελοχαλινωμένους καὶ 7200 χρυσᾶ νομίσματα. Ὁ υἱὸς τοῦ Λέοντος, Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος, εὐρῶν τὴν παλαιὰν στρατιωτικὴν τάξιν χαλαρωμένην διὰ τοιούτων ὑπεκφυγῶν, μέμφεται τοὺς ἀρνούμενους τὴν προσωπικὴν ὑπηρεσίαν, λέγων ὅτι δι' αὐτὸ τούτο ἐλέγοντο καὶ Στρατιῶται.

ἀπαντᾷ ἐν τῇ πρὸς τοὺς Ἰωαννίτας ἐπιστολῇ τοῦ Σινάν πασᾶ (1431) «οἱ ἄρχοντες ὅσοι ἔχουν τιμάρια». Ἐν Πελοποννήσῳ καὶ Κρήτῃ τὰ κληρονομικὰ τιμάρια ἐλέγοντο καὶ *εἰσαρῖα*, κατὰ μετάρρασιν τῆς ἱππικῆς τῶν Βυζαντινῶν, τὰ δὲ προσωπικὰ, πρόνοιας, provisioni ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν.

«Στρατιωτῶν δὲ ἐκείνων τῶν ἐν τοῖς βασιλικῶς τάγμασι τεταγμένων.»

Ἡ πρὸς τὴν ἐκστρατεῖαν ἀπέχθεια τῶν Πελοποννησίων ἀνέτρεχε πιθανῶς εἰς χρόνους προγενεστέρους τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος, ἀφοῦ βλέπομεν τὸν πατέρα αὐτοῦ, Βασίλειον τὸν Α', καταφεύγοντα εἰς παράδοξον στρατήγημα ὅπως περὶ θανατάσῃ τοὺς Στρατιώτας καὶ Μαρδαίτας ἐν ἐπιβῶσιν εἰς τὸν κατὰ τῆς Σικελίας ἀπερχόμενον στόλον.

Ἡ ἐν Σικελίᾳ παρουσία τῶν Στρατιωτῶν ἀπέδειξεν ὅτι δικαίως οὗτοι ἐσεμνύνοντο ἐπὶ τῷ τίτλῳ «ἀνδριωμένοι». Ἐκτοτε, λέγει ὁ Ἀμάρις, οἱ θαλασσοκρατοῦντες Ἀράβες πολιορκοῦνται κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν, ἀπὸ δὲ διωκτῶν μεταβάλλονται εἰς θύματα. Ἐν τῇ ἀλώσει τῶν Συρακουσῶν (878) οἱ αἰχμαλωτισθέντες Πελοποννήσιοι ἀσπλάγγως κρεουργοῦνται ὑπὸ νικητῶν, τοὺς ὁποίους ὁ ἄλλως πρὸς τοὺς Ἀράβας συμπαθῶν ἱστορικός ἀποκαλεῖ *emprii*. Καὶ ὅμως μετὰ δύο ἔτη (880) ἕτεροι Πελοποννήσιοι Στρατιῶται, ὑπέικοντες εἰς τὴν βασιλικὴν κέλευσιν, ἀποβιβάζονται εἰς Σικελίαν, ἐνθα μίαν μόνην γωνίαν κατεῖχον οἱ Βυζαντινοί.

Τὸ γεγονός τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι ἂν ποτε οἱ Στρατιῶται ἔδειξαν ἀπέχθειαν πρὸς τὰς μακρυνὰς ἐκστρατείας, τὴν τοιαύτην μισοστρατεῖαν πρέπει ν' ἀποδώσωμεν οὐχὶ εἰς ἑλλειψιν στρατιωτικῆς φιλοτιμίας, οὐδὲ εἰς ἄλλα ταπεινότερα αἰσθήματα, ἀλλ' εἰς καθαρὸς οἰκογενειακούς λόγους, τῶν ὁποίων τὸν μυστηριώδη πέπλον ἀποκαλύπτουσιν αὐτὰ τὰ δημοτικὰ ἡμῶν ἄσματα.

Γ'

Καὶ ἄλλοτε εἶπον ὅτι τὰ ἀρχαιότερα καὶ ὠραιότερα τῶν δημοτικῶν ἡμῶν ἄσμάτων ἀποτελοῦσι τὸν λεγόμενον Στρατιωτικὸν κύκλον· τὸ ὄνομα τοῦτο δὲν ἐφεῦρον ἐγὼ, ἀλλ' αὐτὸς ὁ λαός· οἱ Κρήτες ἀποκαλοῦσιν ἐτι «Τραγοῦδια τῆς Στρατας» ὠρισμένον εἶδος τοιούτων ἄσμάτων, καὶ εἰς ἄλλα δὲ μέρη ἀκούεται τὸ ὄνομα. Τὰ ἄσματα ταῦτα, ὡς καὶ τὰ συγγενῆ αὐτοῖς τοῦ Ἀκριτικοῦ κύκλου, ἐξυμνοῦσι τοὺς κατὰ τῶν Σαρακηνῶν ἀγῶνας τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, ἣτις οὐδέποτε ἐλησμόνησε τὸν ἐν Ἀσίᾳ προαιώνιον αὐτῆς ἐθρὸν, ἀφοῦ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Ἐρωτοκρίτῳ ζωηρότατα εἰκονίζεται τὸ πρὸς τὸν Ἑλληνα ἄσβιστον μίσος τοῦ Καρχαμανίτου, ὁ δὲ Καρχαμανίτης οὗτος δὲν εἶνε ὁ σημερινὸς τῆς Καρχαμανίας Τούρκος, ἀλλ' ἡ προσωποποίησις τοῦ βαρβάρου Ἀσιανοῦ:

Δὲν ἐπροσκύνα οὐδ' οὐρανόν, οὐδ' ἄστρα, οὐδὲ σελήνην, τὸν κόσμον ἐροῦρίζε με τὴν θοῆν ἐκείνην, εἰς τὸ σπαθί του ἴστανεν, ἐκεῖνο ἐπροσκύνα, πάντα πολέμους κ' ἐχθρικούς, πάντα μακλαῖς ἐκίνα, ἦτονε κακοῦβαστος καὶ δύσκολος περίσσα, εἰς τὴν μακλαῖ ἐχαίρετο καὶ τὴν ἀγάπην ἴμισα

Ἄναφῆρω τὸν Ἐρωτοκρίτον παρὰ τὰ δημοτικὰ ἄσματα, διότι ἀμφοτέρω τὰ ἀδελφὰ ταῦτα μνημεῖα ἀποτελοῦσι τὸ μόνον διαυγές κάτοπτρον, ἐν ᾧ ἐξεικονίζεται ἀνόθευτος, καὶ ἀνευ ἰχνους σχολαστικοῦ ψιμυθίου οὐ μόνον ἡ ἐθνικὴ ἡμῶν γλώσσα, ἀλλὰ καὶ ἡ καρδιά τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ὁταν καὶ παρ' ἡμῖν ἀναπτυχθῇ ἱστορικὴ συνείδησις, καὶ ἀναζητηθῶσιν αἱ ἀρχαὶ τῆς ἡμετέρας ἐθνικότητος, καὶ τῆς ἐθνικῆς γλώσσης, τὰ τραγοῦδια καὶ ὁ Ἐρωτοκρίτος θὰ ἐκτιμηθῶσιν ἐν ἴσῃ μίρᾳ πρὸς τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα, διότι ὅπως δῆποτε ταῦτα καὶ μόνον ἀποτελοῦσι τὸν ἐσχωρισμένον, ἀλλ' ἀληθῆ κρῖνον τοῦ νεωτέρου ἑλληνισμοῦ, τὸν συνδέοντα ἡμᾶς πρὸς τὴν χρυσοῦν ἀλυσι τῶν προγόνων.

Κακῶς νομίζεται ὅτι ὁ Ἐρωτοκρίτος ἐξῆλθεν ἐκ τῆς κεφαλῆς Βιτζέντζου τοῦ Κορνάρου. Ὁ Ἐρωτοκρίτης οὗτος ἐξῆ ἐν Σιταίᾳ μετερχόμενος τὸν μνημονα, ἐκ δὲ τοῦ διασωθέντος πολυτόμου συμβολαιογραφικοῦ τοῦ ἀρχείου περὶ τὸ μὲν ὅτι μόλις ἐφέλλεξε τὸ τότε ἐν Κρήτῃ ὁμιλούμενον ἰδιῶμα, ἀγνοῶν καὶ αὐτοὺς τοὺς ἑλληνικούς χαρακτήρας, ἀφοῦ γράφει τὰ ἑλληνικὰ διὰ λατινικῶν γραμμῶν. Ἡ κρητικὴ διάλεκτος εἶχε τοσοῦτον ἐπιρρασιθῆ ὑπὸ τῆς ἐνετικῆς, ὥστε οὐ μόνον τὰ τότε συντεταγμένα ἐπίσημα ἔγγραφα βρῖθουσι ξενισμῶν πρωτακούστων, ἀλλὰ καὶ ἡ νῦν ἐτι λαλομένη τηρεῖ μέγαν ῥυθὸν ξενικῆς ἐπιδράσεως. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, πῶς εἶνε δυνατὴ ἡ ὑπόθεσις, ὅτι εἰς πτωχὸς ἀλλόγλωσσος τῆς Σιταίας συμβολαιογράφος κατῴρθωσε νὰ συνθέσῃ τόσον μακρὸν ἔπος, καὶ τὸ παραδοξότερον νὰ γινώσκῃ τόσον καλῶς τὴν μεσαιωνικὴν γεωγραφίαν, τοὺς ἐν Θεσσαλίᾳ Βλάχους, τὴν Μακεδονίαν, τὸ Βυζάντιον, καὶ ἄλλα ὀνόματα λησμονημένα καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν συγχρόνων τοῦ Βιτζέντζου λογίων; Περὶ τοῦ ποιήματος θὰ γράψω ἐν ἐκτάσει ὅταν ἐκδώσω τὸ ἀληθὲς κείμενον ἐκ τοῦ ἐν τῷ Βρετανικῷ Μουσείῳ κώδικος, ἐπειδὴ ὅμως νῦν ὁμιλῶ περὶ Στρατιωτῶν, ὁ δὲ Ἐρωτοκρίτης εἶνε καθαρὸν Στρατιωτικὸν ποίημα, ἀναφέρω ὅτι ὁ ἀρχικός τοῦ ἔπους πυρὴν πρέπει ν' ἀναζητηθῇ ἐκτὸς τῆς Κρήτης, ἐν Ἀθήναις ἢ ἐν Θεσσαλίᾳ, ὅθεν μετηνάστευσεν εἰς Κρήτην διὰ τῶν ἐνταῦθα ἰδρυθεῶν μετὰ τὸ πέρασ τῆς ἀραβοκρατείας Στρατιωτικῶν ἀποικιῶν· ἐν τῇ νήσῳ δ' ἐγκλιματισθὲν ἀνεπτύχθη ἐν τῷ σημερινῷ αὐτοῦ τύπῳ διὰ τῆς παρενθέσεως τοῦ μεγάλου ἐπεισοδίου τῆς πρὸς τὸν Καρχαμανίτην μονομαχίας τοῦ Κρητὸς ἀρχοντοπούλου, ὁ δὲ Κορνάρος ἀντιγράφας ἢ καὶ ἐλαφρῶς διασκευάσας τὸ πρωτότυπον προσέθηκε τὴν ἐν τέλει περὶ αὐτοῦ δῆλωσιν.

Ἀσχίτως τοῦ ἐπεισοδίου τοῦ Καρχαμανίτου, ὁ ἐν τῷ Ἐρωτοκρίτῳ εἰκονιζόμενος Στρατιωτικὸς βίος περιστρέφεται περὶ τὸν ἔρωτα καὶ τὴν μονομαχίαν, δύο ἐπεισοδία ἀλληλένδετα καὶ κοινά-

τατα ἐν τῇ ἱπποτικῇ ποιήσει τῆς Δύσεως. Ἡ ταυτότης τοῦ ἑλληνικοῦ θέματος πρὸς τὰ πλείεστα τῶν ἱπποτικῶν ποιημάτων ἐκέντησε πολλῶν τὴν περιέργειαν εἰς ἀναζήτησιν τῆς φραγκικῆς πηγῆς, ἐξ ἧς ἐλήφθη ὁ Ἐρωτοκρίτης· καὶ αὐταὶ ὅμως αἱ ἀπόπειραι τῶν πολυμαθεστέρων καὶ ἐνθουσιωδεστέρων κριτῶν καὶ ἐκτιμητῶν τῆς ἱπποτικῆς ποιήσεως εἰς προσχεδιασμένον ἐκμηδενισμόν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔπους ἐναυάγησαν ἐξ ἐναντίας δὲ ἀποτινος ἐνεκαίνισθησαν νεαὶ ἐρευνᾶν τείνουσαι εἰς ἀρνησιν τῆς πρωτοτυπίας οὐ μόνον τῆς ἱπποτικῆς ποιήσεως, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἱπποτικοῦ θεσμοῦ, ἀφοῦ διὰ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς περὶ Διγενοῦς Ἀκριτοῦ ἐποποιίας ἐβεβαιώθη ὅτι καὶ οἱ βυζαντινοὶ τιμαριῶχοι ἔζων σχεδὸν ἀπαραλλάκτως ὡς οἱ ἐν τῇ Δύσει ἁμότιμοι, οὐδὲν κοινὸν ἔχοντες πρὸς ἀλλήλους, πλὴν τοῦ ὀνόματος¹⁾, ἀμφοτέροι κατὰ πᾶσαν θεβαιότητα παραλαβόντες τὸν θεσμὸν ἐκ μιᾶς ἀρχαίας καὶ μυστηριώδους πηγῆς²⁾. Τοῦτο ὑπωπευθίσθησαν καὶ οἱ παλαιοὶ ἐρμηνευταὶ τῆς ἐν τῇ Δύσει ἄλλοτε ἰσχυροῦσης τιμαριωτικῆς νομοθεσίας, ἐπισυνάψαντες ἐν τέλει τοῦ κώδικος καὶ τὰς περὶ Στρατιωτικῶν κτημάτων Νεαρὰς τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατορῶν μόνη δ' ἐπισταμένη μελέτη τοῦ ἑλληνικοῦ μεσαιωνοῦ δύναται νὰ διαλευκάνῃ ἐν τῶν σκοτεινότερων καὶ σπουδαιότερων ζητημάτων τῆς ἱστορίας.

Εἶπομεν ὅτι ὁ πρὸς τὸν Σπιθαλόοντα διαπληκτισμὸς τοῦ Χαριδήμου ἀποτελεῖ χωριστὸν ἐπεισόδιον, προσωποποιῶν τὴν πρὸς τὴν Ἀσίαν προαιώνιον πάλιν τοῦ ἑλληνισμοῦ· τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο εἶνε τὸ σημεῖον τῆς ἐνώσεως, ἢ μᾶλλον συγχωνεύσεως τοῦ Ἐρωτοκρίτου πρὸς τὰ Στρατιωτικὰ ποιήματα, τῶν ὁποίων κύριον θέμα εἶνε οἱ πρὸς τοὺς Σαρακηνούς πόλεμοι τῶν ἡμετέρων πολεμιστῶν. Ἄλλ' ἂν ὁ Ἐρωτοκρίτης ἐξεικονίζῃ τὴν ἡρωικὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Στρατιωτικοῦ βίου, τὰ δημοτικὰ ἄσματα παριστῶσιν ἐν ὅλῃ τῇ γυμνοτητι αὐτὰς τὰς οἰκιακὰς πληγὰς τῶν Στρατιωτῶν. Ὅθεν διὰ τῆς μελέτης τῶν μνημείων τούτων δύναμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν τὸν ἄλλως μυστηριώδη λόγον τῆς πρὸς τὰς ἐκστρατείας ἀπεχθείας τῶν κατ' ἐξοχὴν τέκνων τούτων τῶν μαχῶν, καὶ τῆς διὰ χρημάτων ἀναπληρώσεως τῶν προσώπων.

Λαμβάνων ὁ Στρατιώτης τὴν βασιλικὴν κέλευσιν ἐχρεώσεται νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὴν τιμὴν του καὶ προσφέρῃ τὸ σῶμά του εἰς τὸν αὐτοκράτορα

(1) Ὁ βυζαντινὸς ἀκρίτης σημαίνει ἀκριβῶς ὅτι ὁ τῶν δυτικῶν μαρκήσιος, δηλαδὴ φύλαξ τῶν ἄκρων, γαλλιστί marches.

(2) Ὁ Ἀλφρέδος Ῥαμῶ γράφας σπουδαίαν μελέτην περὶ τῶν βυζαντινῶν τιμαριῶν (fiefs) λέγει· ἐν ᾧ ὁ τιμαριωτισμὸς ὀργανίσθη ἐν ταῖς βαρβάραις χώραις τῆς Δύσεως ὑπὸ τὸ κράτος ἀγρίων συνηθειῶν, θεσμὸς ὅλος ἀνάλογος κανονικῶς ἐκτελοῦσθαι ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὑπὸ τὸ κύρος αὐτοκρατορικῶν διατάξεων... Ἡ μεταξὺ τῶν δύο θεσμῶν ἀναλογία ἦν τόσο μεγάλη, ὥστε οἱ κατακτηταὶ τῆς Πελοποννήσου φράγκοι ἐξεπλάγησαν, εὐρόντες ὀργανισμὸν ὅμοιον πρὸς τὸν ἀρῆκαν ἐν τῇ Δύσει.

πρός ὃν ὠρκίσθη τυφλὴν ὑπακοὴν χάριν τῶν προνομίων, τὰ ὅποια τὸν ἀνεδείκνυον ἄρχοντα τῶν ἡμοειθῶν του ¹⁾: ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου ὁ νεόνυμφος, ὁ τρυφερός πατὴρ ὤφειλε νὰ θυσίασῃ καὶ συζυγικὸν ἔρωτα καὶ πατρικὴν στοργήν, καὶ κωφὸς εἰς τὰ δάκρυα καὶ τοὺς θρήνους νὰ ζεντευθῇ, δηλαδὴ ἀπὸ ἄρχοντος νὰ μεταβληθῇ εἰς ἀκατονόμαστον νοῦμερον τοῦ στρατιωτικοῦ καταλόγου, περιπλανώμενον εἰς ξένας καὶ ἀγνώστους χώρας.

Εἰς τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους ὁ συζυγικὸς δεσμός ἦν τοσοῦτον στενός, ὥστε τὸ λεγόμενον ἀνδρόγυνον ἀποτελοῦσι δύο ὄντα συνεζυγμένα εἰς μίαν ἀδιαχώριστον ζυγὴν, τὸ λεγόμενον ταῖρι· ἡ ἀπώλεια τοῦ ἐνὸς ὄντος καθίστα τὴν ζυγὴν ἀταίριαστον, διότι ἔχανε τὸ ἐν αὐτῆς ταῖρι, ὡς λέγει ἔτι ὁ λαός· ὅταν τὸ ἐν ταῖρι ἀπουσίαζεν, ἡ ζυγὴ διηρεῖτο εἰς δύο ἡμίση, διὸ καὶ ἡ συζυγικὴ ἀπουσία λέγεται ἀκόμη μισευμός, καὶ τὸ ἀπουσίαζω μισεῖω. Εἰς τὰ δημοτικὰ ἄσματα ἡ ἀποδημία χαρακτηρίζεται ὡς τὸ πικρότερον δηλητήριο τῆς συζυγικῆς εὐτυχίας:

Ἄ μισευμός εἶνε κακός, τὸ ἔχε γ' αἰ φαρμάκι.

Τὰ ταξείδια τῶν τότε ἀνθρώπων δὲν ἦσαν ὡς σήμερα ἀπόλαυσις καὶ τέρψις, ἀλλ' ἀληθῆς κατὰρα, ἐκθέτουσα τὸν ταξιδεύοντα εἰς μυρίας στερήσεις, κινδύνους καὶ πικρίας· καὶ θὰ ἦτο εὐτυχὴς ἂν, μετὰ τὸ πέρας τῆς Ὀδυσσεύς του, ὁ Στρατιώτης ἐπιστρέφων ἐπανεύρισκε τὴν πιστὴν αὐτοῦ Πηνελόπην· ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὅμως οἱ περιπλανητοὶ ἐκεῖνοι ἀνθρώποι ἀπῆντων ἐν τῷ οἴκῳ Αἰγίσιθους καὶ Κλυταιμνήστρας. Τὰ δημοτικὰ ἄσματα ὑμνοῦσι τὰς φοβεράς συνεπειὰς τῆς συζυγικῆς ἀπιστίας, διότι ἀπὸ τῶν Τρωϊκῶν μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ἡ ἐκδίκησις τῆς τιμῆς εἶνε τὸ μόνον αἰσθημα τὸ ἀποθηριῶν τὴν φύσει λεπτὴν τοῦ Ἑλλήνος καρδίαν. Ἰδοὺ πῶς τὰ τραγούδια ψάλλουσι δύο δράματα τοῦ Στρατιωτικοῦ βίου.

Ἄ Κωνσταντῖνος ὁ μικρός, ὁ μικροπαντρεμένος τὸν Μάτ φυγεῖαν ἐρύττει, τὸν Μάτ τρυφερὸν μῆνυμα νὰ πάγῃ 'ς τὸ σεφέρι ¹⁾, τὸν παραστῆξ' ἡ κόρη του καὶ στεφανωτικὰ του.
— Μισοῦμαι, Κωνσταντάκη μου, κ' ἔμένα ποῦ μ' ἀρίνεις;
— Πρῶτα σ' ἀρίνω 'ς τὸ θεό, καὶ δεύτερα 'ς τὸς ἄγιους, καὶ τρίτα 'ς τὴν μαουδὴ μου, 'ς τὰ δυὸ γλυκὰ μ' ἀδέρρι.
Μῆτ' ἕνα μίλι λείπ' ὁ νεός, μῆτ' ἕνα, μῆτε δύο, 'ς τὸ σκάνιο τὴν ἐβάλλανε, καὶ τὴν τριχοκουρέψαν, τῆς κόψαν τὰ ξανθὰ καλλιὰ, τὴν ὠμορρὴν πλεξίδα, τῆς δίνουσαν γιδοπρόβατα κ' ἐκεῖνα φωριασμένα, τῆς δίνουσαν κ' ἕνα σκυλί, κ' ἐκεῖνο λυσσασμένο, τῆς δίνουσαν καὶ τρία φωμιὰ, κ' ἐκεῖνα μουχλιασμένα, κ' ἀπὸ τὸ χέρι τὴν κρατεῖν καὶ τὸ ἄμοιρῆς τῆς λένε.
— Θωρεῖς ἐκεῖνο τὸ βουνό, τὸ βαρυχιονισμένο, ἐκεῖ θὰ πᾶς νὰ βραδιασθῆς, κ' ἐκεῖ νὰ κατοικήσῃς, κ' ἂν δὲν χλιιάσῃς πρόβατα, κ' ἂν δὲν μυριάσῃς γίδια.

¹⁾ Ἄ αὐτοκράτωρ Λέων ἀποκαλεῖ τούτους «ἡμετέρους οὐστρατιώτας», ὁ δ' Ἐρωτόκριτος καὶ τὰ δημοτικὰ ἄσματα, αὐθέρτας, βηγάδες.

²⁾ Ἄ ἡ λέξις σεφέρι = ἐκστρατεία περιεσχηματῆ ἐπὶ Τουρκοκρατίας. Τὸ αὐτὸ ἄσμα ἐν Κρήτῃ φέρει τὴν λέξιν πόλεμος, ἐν δὲ Τραπεζοῦντι τὴν βυζαντινὴν στρατεία.

'ς τὸν κάμπον νὰ μὴ καταβῆς νὰ τὰ περιδοσκῆς, καὶ 'ς τὸ ποτάμι μὴν ἐβῆς νὰ τὰ περιποίσῃς. Πάειρεν τὴν στράτα ἡ ὄρρανή, παίρειν τὸ μονοπάτι, κ' ὡς τῶθελεν ἡ μοῖρά της, τ' ὠρῶ τὸ ριζικό της, τ' ἀρνί τσ' ἀρνί τῆς γένναγε, κ' ἡ προβατῖνα πέντε, κ' ἐχίλιασε τὰ πρόβατα, κ' ἐμύριασε τὰ γίδια. Καὶ σὺν ἐχίλιασε τ' ἀρνιά, κ' ἐμύριασε τὰ γίδια, πέρασαν χρόνοι καὶ χρονιάς, καὶ μήνες κ' ἐβδομάδες, 'ς τοὺς κάμπους ἐκατέβηκε νὰ τὰ περιδοσκῆς, καὶ 'ς τὸ νερό τοῦ ποταμοῦ νὰ τὰ περιποίσῃ. Νὰ σοῦ κί' ὁ Κώστας πῶρχουνταν 'ς τὸν κάμπο καθάλλαρη.
— Γεῖά σου, χαρὰ σου, πιστικέ.— Καλῶς τὸ παλληκάρι.
— Ποιανὸς 'ν' αὐτὰ τὰ πρόβατα, ποιανὸς 'ν' αὐτὰ τὰ γίδια;
— Τὰ πρόβατ' 'ν' εἰς τῆς βροντῆς, τῆς ἀστραπῆς τὰ γίδια.
— Ποιανὸς 'ν' κί' ὁ γαϊδοποστικός, πῶχ' ἀρδονισὸς καλλιτσα;
— Ὁ πιστικός ποῦ τὰ βοσκεῖ, τοῦ Κώστα ἡ γυναῖκα.
— Καλὰ τῶπ' ἡ καρδούλα μου, καλὰ τῶπ' ἡ καρδιά μου. Βουτσιά δίνει τοῦ μαύρου του, 'ς τὸ σπῖτι τοῦ παγαίνει.
— Γεῖά σου, χαρὰ σου, μάνα μου.— Καλῶς το τὸ παιδί μου.
— Μάνα, ποῦν' ἡ γυναῖκά μου; μάνα ποῦν' ἡ καλή μου;
— Παιδί μου, κείνη πέθανε ἔδω καὶ τόσους χρόνους.
— Δεῖξέ μου τὸ μνημοῦρι της, νὰ πάω νὰ τὸ συγλαψῶ, νὰ βάλω κερολίθω γιὰ τὸ μνημόσυνό της.
— Ἐκεῖνο γυιέ μου, χόρτιασε, καὶ γνωριστοὺς δὲν ἔχει, τὸ πλάκωσε ξεραγκιὰ, τὸ σκέπασε τσουκνίδα.
— Κί' ἂν ἦν ἄκόμη ζωντανή, τί θέλεις νὰ σοῦ κάμω;
— Ἄν ἦν ἄκόμη ζωντανή, κόψε μου τὸ κεφάλι.
— Μάνα μ' ἄξια ἡ κρίσις σου, κί' ὁ Θεὸς νὰ σ' τὸ πληρώσῃ. Βουτσιά δίνει τοῦ μαύρου του 'ς τὸν κάμπο καταβῆσαι, κί' ὁ μαύρος ἐγονάτισε κ' ἡ κόρη ἀπάνω εὐρέθη, πάλε βουτσιά τοῦ βάρεσε, 'ς τὸ σπῖτι τοῦ γυρίζε.
— Μάνα, νὰ ἡ γυναῖκά μου, μάνα, νὰ ἡ καλή μου.
— Κώστα μου, σὺν τὴν εὐρηκας, κόψε μου τὸ κεφάλι.

¹⁾ Μῆσ' ε' Ἄτ-Γεωργίου τοὺς πλάτανους γίνονταν πανηγύρι, χορὸς ἔδω, χορὸς ἐκεῖ, ἄργα καὶ τραγούδια, καὶ χιλιά ψένονταν σφαχτὰ 'ς ὅλο τὸ πανηγύρι.
— Φάτε καὶ πιᾶτε, μπρὶ παιδιὰ, χορῆστε, τραγουδάτε, μὴν πάη κ' ἐβῆ ὁ Τσαμαδός, καὶ μὰς ἀνατρομάξῃ.
Ἄκόμα ὁ λόγος ἔστεικε, κί' ὁ Τσαμαδός ἐφάνη, ποῦ βροβαλεῖ ἀπ' τὸ βουνό κατὰ τὸ πανηγύρι· πατεῖ καὶ σεῖταί τὸ βουνό, κρᾶζει κί' ἄχῃ οἱ λόχοι, κ' ἐκράτας 'ς τὸν ὠμό του δένδρο ξεριζωμένο, κί' ἀπάνω 'ς τὰ κλωνάρια του θεριά 'χε κρεμασμένα. Φθίζοντας ἐπαψ' ὁ χορὸς, χαλάσαν τὰ τραπέζια, κί' ὁ κόσμος παραμέρισε, κί' ἔστεικε τρομοποιημένος.
— Ποῖος ἔχ' ἀστῆθι μάρμαρο καὶ χέρισι σιδερένια, γιὰ νάρη νὰ παλαίψωμε 'ς τὸ μαρμαρένι ἄλωνι.
Ἄλλος κανεῖς δὲν βρέθηκε, κανεῖς δὲν ἀπεκρίθη, καὶ μόν' τῆς χήρας τὸ παιδί, τῆς χήρας ὁ λαβέντης ἔδωκε νὰ παλαίψωμε 'ς τὸ μαρμαρένι ἄλωνι.
Ἐκεῖ ποῦ ἔπατα ὁ Τσαμαδός, ἐβούλιαξε τ' ἄλωνι: κ' ἐκεῖ ποῦ πάτα τὸ παιδί, ἐβούλιαξε κ' ἐβύθα· ἐκεῖ ποῦ βάρει ὁ Τσαμαδός τὸ γαῖμα πᾶσι ποτάμι, κ' ἐκεῖ ποῦ χτύπησε τὸ παιδί τὸ κόκκαλο τσακίσει.
— Γιὰ στάσου, μπρὶ λαβέντη μου, στάσου νὰ σ' ἐρωτήσω· ποῖα σκύλλα μάνα σ' ἔκαμε, ὁ κύρης σου ποῖος ἦτον;
— Ἡ μάνα μ' ὅταν χρέψε δὲν μ' εἶχε γεννημένον, κί' ὁμοίασα τοῦ πατέρα μου, καὶ θὰ τὸν ἀπεράσω.
Ἄπὸ τὸ χέρι τ' ἀρπάξεν ὁ Τσαμαδός καὶ τρέχει νὰ πᾶν ναυροῦν τὴν μάνα του, τὸ σπῖτι της νὰ μάθῃ.
Ἡ χήρα τοὺς ἀγγάττει, κ' ἔτοίμασε τραπέζι, κί' ἐκεῖ ποῦ τρώγαν κ' ἔπιναν ἡ χήρα τοὺς κερνοῦσε, κ' ἔχυσε τοῦ παιδιοῦ κρασί, τοῦ Τσαμαδοῦ φαρμάκι.

Ἐπειτα συνέχεται.

Κ. ΣΛΩΔΣ

¹⁾ Ἐξ ἄλλων ποιημάτων δηλοῦται, ὅτι τὸ παρὸν ἄσμα ψάλλει τὴν ἀπιστίαν τῆς γυναῖκος τοῦ Τσαμαδοῦ, ἧτις ἐγέννησεν ἐν τῇ ἀποδημίᾳ τοῦ ἀνδρός τὸν ἐν τῷ παρόντι ἄσματι ἀπλῶς ὀνομαζόμενον «ἐν τῆς χήρας», ἐν ἄλλοις δὲ «μουλοῦν τοῦ Τσαμαδοῦ». ἐνῶ δ' ἐν τῷ παρόντι ἡ σύζυγος δηλητηριάζει τὸν ἄνδρα, ἐν τῷ παρὸν Ζαμπελίῳ αὐτὸς ὁ νόθος υἱὸς φονεῖ τὸν πατέρα.

Ο ΜΑΡΚΗΣΙΟΣ ΒΙΛΛΕΜΕΡ

(Μυθιστορία Γεωργίας Σάνδ.—Μετάφρασις Α. Β.)

Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον φύλλον.

Ἡ Καρολίνα ἠσθάνετο ἀληθῆ σεβασμὸν πρὸς τὸν ἄνδρα ἐκεῖνον, οὐτινος ἐξετίμων μὲν πάντες τὸν χαρακτήρα, δὲν διεγίνωσκον ὅμως καὶ τὴν δίκαιον οὐδ' ἐμάντευον τὴν λεπτοφυΐαν. Ἐν τούτοις ὅσῃν καὶ ἂν ἠσθάνετο ἐκ τῆς συνομιλίας αὐτῶν εὐχαρίστησιν, προσεπάθει νὰ συνοψίσῃ καὶ σαφηνίσῃ αὐτὴν ἐν τῇ διανοίᾳ της. Οἱ διαλογισμοὶ της ἦσαν ταχεῖς. Ἐνῶ δὲ περιήρχετο τὴν αἴθουσαν, ἵνα περιποιηθῇ τοὺς προσερχομένους διὰ τῆς χάριτος ἐκείνης καὶ συστολῆς ἅς τῇ ἐπέβαλλον ἡ θέσις της, καὶ ὧν τὸ μυστήριον εἶχε κάλλιστα καὶ μόνη της ἐνοήσει, ἠπόρει καθ' ἑαυτὴν διατί ὁ μαρκήσιος ἐφάνη ταλαντευόμενος μεταξὺ δύο τριῶν ἀλληλοδιαδόχων ἰδεῶν ἐνῶ τῆς ὠμίλει. Τὸ κατ' ἀρχὰς εἶχε φανῆ διατεθειμένος νὰ τὴν μεμφθῇ ὅτι ἐπίστευσε εἰς τὰς κολακείας τοῦ δουκός. Εἶτα συνεβούλευσεν αὐτὴν φιλικῶς περὶ τοῦ πρακτέου, ἂν αἱ προσβολαὶ ἐκεῖνου ἐξηκολούθουν, καὶ τέλος, ὅτε αὐτὴ ἐξέφρασε τὴν δυσἀρέσειαν ἣν ἐξ αὐτῶν ἠσθάνετο, ἔσπευσε νὰ τὴν καθησυχάσῃ. Οὐδέποτε εἶχεν ἰδεῖ αὐτὸν διαστάζοντα, καὶ ἂν ἐνίοτε ἦτο δειλὸς τοὺς λόγους, οὐδέποτε ἦτο δειλὸς τὸ φρόνημα.

— Ἀφ' ἐνὸς μὲν, διελογίσθη, θὰ μ' ἐκρινεν ἀπερίσκεπτον, καὶ θὰ γνωρίζῃ ὅτι ὁ ἀδελφός του διάθεσιν ἔχει νὰ καταχρασθῇ τὴν ἀπερισκεψίαν μου· ἀφ' ἑτέρου θὰ ἔγεινα, φαίνεται, ἡδὴ πραγματικῶς πολὺ περισσότερον ἀναγκαῖα εἰς τὴν ἀγαπητὴν τοῦ μητέρα, παρ' ὅσον ἦτο δυνατόν νὰ φαντασθῶ. Ὅπως δὴποτε ὑπάρχει κατὶ τί εἰς ὅλα αὐτὰ, τὸ ὅποιον δὲν γνωρίζω καὶ τὸ ὅποιον θὰ μοῦ ἐξηγήσῃ, ἐλπίζω, βραδύτερον. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, εἰμαι ἐλευθέρω. Πεντακόσια φράγκα δὲν θὰ μὲ δεσμεύσουν, οὔτε μίαν ἡμέραν οὔτε μίαν ὥραν, εἰς θέσιν ταπεινωτικὴν. Δὲν ἔστειλα ἀκόμη τὴν ἀπάντησίν μου εἰς τὴν Ἰουστίναν.

Βλέπει τις ὅτι ἡ εὐθεῖα καὶ χρηστὴ συνείδησις τῆς δεσποινίδος Σαίν—Ζενέ οὐδόλως ἠρμήνευε τὰς ἀποσιωπήσεις τοῦ μαρκησίου ὡς ὑποκρυπτούσας ἀτοπὸν τι αἰσθημα ἢ ζηλίας ὀργῆν. Ἄν ὅμως ἠρωτᾶτο τὴν στιγμὴν αὐτὴν καὶ ὁ μαρκήσιος, ἠδύνατο ἀρᾶ γε ν' ἀπαντήσῃ μεθ' ὁμοίας πεποιθήσεως: «οὐδὲν ἄλλο αἰσθάνομαι ἢ συμπαθῆ ὑπόληψιν καὶ μέρμεραν υἱϊκὴν;»

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ μαρκήσιος ἦτο δυσχερῆστημένος πρὸς τὸν ἀδελφόν του καὶ ἤκουεν αὐτὸν μετὰ πολλῆς δυσθυμίας. Ὁ δούξ, ἐπιστρέψας εἰς τὴν αἴθουσαν μετὰ τῆς μητρός του, ἐκάθισε πλησίον του, ἔπισθεν τοῦ κλειδοκυβέλλου, ὅπου

ἐκάθητο συνήθως ὁ μαρκήσιος, διότι ἡ θέσις ἦτο κεκρυμμένη οὕτως εἰπεῖν καὶ μεμονωμένη, καὶ ὠμίλει πρὸς αὐτὸν ταπεινῇ μὲν τῇ φωνῇ ἀλλὰ μετὰ πολλῆς ζωηρότητος.

— Λοιπὸν! τῷ ἔλεγε· τὴν εἶδες μόνην πρὸ μικροῦ· τῆς ὠμίλησες δι' ἐμέ;

— Παράδοξος ἡ ἐπιμονή σου! ἀπήντησεν ὁ Κ. Βιλλεμέρ.

— Διόλου παράδοξος, ὑπέλαθεν ὁ δούξ, ὡσεὶ ἐξακολουθῶν ἐκμυστήρευσιν γενομένην ἤδη. Εἰμαι· κατάπληκτος, συγκεκνημένος, . . . ἐρωτευμένος, ἂν θέλῃς. Ἐρωτευμένος μαζὺ της, εἰς τὴν τιμὴν μου! Δὲν ἀστετεύομαι! Θὰ μὲ μεμφθῆς δι' αὐτό, ὅταν πρώτην φορὰν εἰς τὴν ζωὴν μου σοῦ ἐμπιστεύομαι τὰ μυστικά μου; Δὲν τὰ ἐσυμφωνήσαμεν σήμερον τὸ πρωί; Δὲν ὠρκίσθημεν νὰ λέγωμεν ὅλα μεταξὺ μας καὶ νὰ εἴμεθα οἱ καλλίτεροι φίλοι; Σὲ ἠρώτησα ἂν ἠσθάνεσο τίποτε διὰ τὴν δεσποινίδα Σαίν—Ζενέ, καὶ μοῦ ἀπήντησες σοβαρώτατα ὄχι. Μὴ σοῦ φαίνεται λοιπὸν παράδοξον ὅτι σοῦ ζητῶ νὰ μοῦ χρησιμεύσῃς πλησίον της.

— Φίλε μου, ἀπήντησεν ὁ μαρκήσιος, ἔκαμα ἀκριβῶς τὸ ἐναντίον ἀφ' ὅ,τι ζητεῖς· τῆς εἶπα νὰ μὴν ὑποθέτῃ ὅτι σπουδαιολογεῖς.

— Ἄ, προδύτα! ἀνέκραξεν ὁ δούξ ἐν εἰλικρινεῖ καὶ ἀδιάσπῳ φαιδρότητι, ἧτις ἐφαίνετο ἐπικυροῦσα τὰς παλαιὰς αὐτοῦ προκαταλήψεις κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του· τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν ὑπηρετεῖς σὺ τοὺς φίλους σου! Θυμάσιος Πυλάδης, μὰ τὴν ἀλήθειαν. Ἀπὸ τὴν πρώτῃν εὐθὺς στιγμὴν παραιτεῖται! Μὲ μίαν του πνοὴν διαλύει τὰ ὄνειρά μου καὶ σβύνει τὰς ἐλπίδας μου! Μὰ τί λοιπὸν θέλεις νὰ γείνω, ἀφοῦ μ' ἐγκαταλείπει; τοιοῦτοτρόπως;

— Διὰ τοιοῦτου εἶδους ὑπηρεσίας, τὸ βλέπεις, εἴμ' ἐντελῶς ἄχρηστος.

— Βέβαια· ἡ πρώτη δυσκολία σ' ἀποθαρρύνει. Ἐγὼ ὅμως τούναντίον ἐπιμένω. Εἰς τὴν καρδίαν μου δὲν ἔχω πλέον ἄλλον παρὰ σέ, καὶ εἰς σέ μόνον τοῦ λοιποῦ θὰ ὀμιλῶ περὶ τῶν νέων μου ἐρώτων.

— Δι' αὐτὸν τοῦλάχιστον περὶ τοῦ ὁποίου πρόκειται, μοῦ δίδεις τὸν λόγον σου ὅτι θὰ τὸ κάμῃς;

— Τί, φοβεῖσαι μήπως τὴν ἐκθέσω;

— Θὰ ἐλυπούμην πολὺ ἂν συνέβαινε.

— Καὶ διατί; λέγε νὰ ἰδοῦμεν.

— Διότι εἶνε ὑπερήφανος, εὐέγγικτος ἴσως, καὶ διότι θὰ ἐγκατελείπειν ἐπὶ τέλους τὴν μητέρα, ἢ ὅποια τὴν τρελλαίνεται, δὲν τὸ παρατήρησες;

— Ναι καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς μ' ἐτρέλλανε. Πρέπει ἀληθῶς νὰ ἦνε κόρη μὲ πολὺ πνεῦμα καὶ μὲ πολλὴν καρδίαν! Ἡ μητέρα τὸ ἐνόησε θαυμάσια. Ἀπόψε, ἀφοῦ μ' ἐπέπληξεν ὀλίγον διὰ τὰς ἀστειότητάς μου, ὡς τὰς ὀνομάζει, τὴν ἀνύψωσεν εἰς τοὺς πέντε οὐρανοῦς. Δὲν ἐφέρθη, μοῦ εἶπε.

καθώς έπρεπε με την Καρολίαν. Είνε κόρη, τήν όποιαν δέν σου είνε επιτετραμμένον νά βάζης εις τόν νοῦν σου. Τι όργή! ήμπορεί κανείς, μου φαίνεται, νά όνειρεύεται. Αυτό δέν βλάπτει κανένα. Κότταξε όμως τί εύμορφη ποῦ είνε! τί ζωντανή μέσα εις όλας αὐτάς τās άλειμμένες γυναίκας. Το φως κυματίζει οὔτως ειπεῖν επί τῆς φυσικῆς χροιάς τοῦ προσώπου τῆς ή μορφή τῆς δέν έχει τήν άπότομον εκείνην επίφάνειαν, με τήν όποιαν περιβάλλει τό ψιμίθιον τῶν άλλων γυναικῶν τὰ πρόσωπα. Τι τὰ θέλεις! ή ώραιότης τῆς είνε άνωτέρα τῆς θέσεώς τῆς. Η μητέρα δέν θά ήμπαρέση ποτέ νά τήν κρατήσει. Θ' ανάψη κύκλω τῆς πυρκαϊάν, και αν μείνη φρόνιμη, θά τήν ζητήσουν εις γάμον.

— Έπομένως, υπέλαβεν ό μαρκήσιος, δέν πρέπει νά τήν συλλογίζεσαι.

— Διατί όχι; ήρώτησεν ό δούξ. Δέν εἶμαι πτωχός, χωρίς περιουσίαν; Δέν είνε άπό γένος; Η ύπόληψίς τῆς δέν είνε άθικτος; Τι θά είχε νά ειπῆ ή μητέρα; αὐτή, ή όποία τήν όνομάζει ήδη κόρη τῆς και θέλει νά τήν σέδωμαι ως νά ήτον άδελφή μας;

— Ό ένθουσιασμός σας είνε υπερβολικός, . . . ή μάλλον ή άστεϊότης σας, ειπεν ό μαρκήσιος, κατάπληκτος εξ όσων ήκουε.

— Α, α! διελογίσθη ό δούξ, μου όμιλεῖ τώρα με σās . . .

Κ' εξηκολούθησεν ύποστηρίζων σοβαρώτατα, ότι ήτο ικανός και νά νυμφευθῆ έν εσχάτη άνάγκη τήν δεσποινίδα Σαιντ—Ζενέ.

— Θά έπροτίμων, προσέθηκεν, άπλην άπαγωγήν. Αλλά δέν έχω πλέον δυστυχώς, τὰ μέσα ν' άπαγάγω. . . οὐδέ τήν πλύστριάν μου. Έπειτα είνε και καιρός ν' αλλάξω βίον. Σε τό είπα, και άφού σε τό είπα, έτελείωσε. Από σήμερα γενική μεταμόρφωσις. Θά ίδῆς άνθρωπον νέον, άνθρωπον τόν όποιον οὐδ' έγώ ό ίδιος γνωρίζω, και ό όποιος θά εκπλήξῃ και έμέ τόν ίδιον. Αλλά αισθάνομαι ήδη, ότι ό άνθρωπος αὐτός είνε ικανός όλα νά τὰ κάμῃ, νά πιστεύσῃ, νά αγαπήσῃ, και νά νυμφευθῆ άκόμη. Τώρα, καλήν νύκτα, άδελφέ. Σου είπα τήν τελευταίαν μου λέξιν. "Αν δέν τήν επαναλάβῃς εις τήν δεσποινίδα Σαιντ—Ζενέ, θά ειπῆ ότι δέν θέλεις νά συντελέσης εις τήν άναμόρφωσίν μου.

Ό δούξ άπεμακρύνθη, και ό άδελφός του άπέμεινε κατάπληκτος, τό μέν αναγκάζόμενος νά πιστεύσῃ ειλικρινές τό στιγμιαίον πάθος του, τό δέ άγκυακτῶν επί τῆ σκευωρίῃ ής έκαλείτο νά γείνη συνένοχος.

— Όχι, όχι, . . . έλεγεν επιστρέφων οίκαδε. "Ολ' αὐτά είνε άποτελέσματα τῆς φυσικῆς του εύθυμίας, τῆς άνοησίας του, τῆς έλαφρότητός του, ίσως και τοῦ οἴνου! Σήμεραν έν τούτοις εις τό δάτος με ήρώτησε περί τῆς Καρολίνας με τόσον

παράδοξον έπιμονήν, και σχεδόν έν μέσω τῶν ιδιῶν μου έκμυστηρεύσεων περί τοῦ παρελθόντος, τās όποιās άπεδέχθη με άληθῆ συγκίνησιν και με δάκρυα εις τούς όφθαλμούς. Τι άνθρωπος λοιπόν είνε ό άδελφός μου! Πρό δώδεκα ώρῶν έσυλλογίζετο ν' αυτοκτονήσῃ. Έμίσει έμέ και έβδελύσσετο τόν έκυτόν του. Έπειτα ένόμισα ότι ένίκησα τήν καρδίαν του. Έκλαυσεν εις τās άγκάλας μου. "Ολην τήν ήμέραν ήτο άφελής, πλήρης τρυφερότητος και αγαθότητος και διαχύσεως, και τώρα . . . δέν ήξέυρω πλέον τί είνε. Μήπως τό λογικόν του έβλάβη έν μέσω τῆς άχαλινώτου ζωῆς τήν όποιαν εξῆσεν έως τώρα, ή μήπως μ' έπεριπαίξε σήμεραν όλην τήν ήμέραν; Εἶμαι άρά γε θυμα τῆς άνάγκης τήν όποιαν αισθάνομαι ν' αγαπήσω; Θά μετανοήσω, ή μή άνέλθω τό βαρῦ καθήκον νά νοσοκομήσω άσθενῆ έγκέφαλον;

Ό μαρκήσιος άπεδέχθη φρόντων τήν τελευταίαν ταύτην ύπόθεσιν ως τήν ήττον φοβεράν. Πλην τούτου όμως είχε και άλλην άγωνίαν. Ησθάνετο ότι προσεβάλλετο έν τῆ καρδίᾳ του και άλλο τι αίσθημα, όπερ δέν ώμολόγει καν πρὸς έκυτόν οὐδέ ήξέυρε τί ακριβῶς ήτο. Ηθίλησε νά έργασθῆ και έργάσθη κακῶς. Κατεκλίθη και έκοιμήθη έτι χειρόν.

Ό δούξ έν τούτοις έτριβεν άφελῶς τās χείρας του.

— Έπέτυχα! έλεγε καθ' έκυτόν. Ηῦρα τό αντιδραστήριον κατά τῆς άπελπισίας του. Πτωχέ μου άδελφέ! Τοῦ εσῆκωσα τὰ μυαλά, τοῦ έξύπνησα τούς πόθους του, και διήγειρα τήν ζηλοτυπίαν του. Τώρα είνε έρωτευμένος! Θά θεραπευθῆ και θά ζήσῃ! Το πάθος μόνον διὰ τοῦ πάθους θεραπεύεται! Η μητέρα βεβαίως δέν έφραντάζετο αὐτό τό ιατρικόν. "Αν δέ προκύψῃ κανέν σκάνδαλον, θά με συγχωρήσῃ χωρίς άλλο όταν μάθῃ ότι ό άδελφός μου θ' άπέθνησκεν από τήν λύπην του και τήν άρετήν του.

Ό δούξ δέν ήπατάτο ίσως. άλλος δέ τις φρονιμώτερος θά ήτο πολύ όλιγώτερον εύφυής. Θά προσεπάθει νά συνδιαλλάξῃ τόν μαρκήσιον πρὸς τήν ζωήν διὰ τοῦ πρὸς τὰ γράμματα έρωτος, διὰ τῆς υίτικῆς στοργῆς, διὰ τοῦ λογικοῦ και τῆς ήθικῆς, . . . πραγμάτων αξιολόγων άναντιρρήτως, άτινα όμως ό άσθενής από μακροῦ ήδη μάτην έπεκαλείτο εις θεραπείαν του. Αλλά ό δούξ έφραντάζετο, εξ ιδίας άπόψεως κρίνων τὰ πράγματα, ότι κατώρθωσε τὰ πάντα νά σώσῃ, και δέν υπέθετεν ότι πρὸς φύσιν τοσοῦτον έμπαθῆ ως ή τοῦ άδελφοῦ του ή θεραπεία ήδύνατο ν' άποδῆ χειρῶν τῆς νόσου. Γνωρίζων εξ ιδιῶν τήν ανθρώπινην άδυναμίαν, υπελάμβανεν άδυνατούς σχετικῶς και πάσας τās γυναίκας, άνεξαιρέτως. Ένόμιζεν ότι ή Καρολίνα δέν ήθελε και παλαίσει, επίστευε δέ ότι ήτο ήδη ικανῶς διατεθει-

μένη ν' αγαπήσῃ τόν μαρκήσιον. Οὐδ' έσκέπτετο καν ότι ή τοῦ γάμου έλπίς θά ήτο άναγκαία ένα κληθῆ.

— Είνε καλή κόρη, διελογίζετο, άφιλοκερδῆς και διόλου φιλόδοξος. Τήν έκρινα όρθῶς εκ πρώτης ύφους και ή μητηρ μου βεβαίως ότι δέν άπατώμαι. Θά ένδώσῃ διότι θά αισθανθῆ τήν άνάγκην νά αγαπήσῃ, ίσως και διότι θά γοητευθῆ. Ό άδελφός μου έχει πολλά γόητρα διὰ γυναίκα νόμονα. "Αν τοῦ άντιστῆ δι' όλίγον καιρόν, τόσον τό καλλίτερον. Η μητηρ μου δέν θά έννοήσῃ τίποτε, αλλά και αν έννοήσῃ θά εὔρη άσχολίαν. . . νά δικασκεδάσῃ τήν πληξίν τῆς. Θά παραινέσῃ τήν άρετήν, και θά ύποκύψῃ τέλος εις τήν συγκίνησιν. Είνε καλή.

Ό δούξ υπελόγιζεν άτελέστατα ταῦτα πάντα, αν βάσις ήτο ή άνηθικότης. Συνεκινεῖτο δέ και αὐτός εκ τῶν ύπολογισμῶν του, παιδαριωδῶς σκεπτόμενος, ως ένίοτε συμβαίνει εις τούς εκ διαφθοράς εξητλημένους. Έμειδία καθ' έκυτόν, φρανταζόμενος ήδη τήν ώραιάν κόρην πίπτουσαν θυμα τῶν σκευωριῶν του, και αν τις τόν ήρώτα τήν στιγμῆν εκείνην, θ' άπεκρίνετο γελῶν ότι ήσκολεῖτο εις κατασκευήν ειδυλλιακοῦ μυθιστορήματος, ίνα προσομιάσῃ τόν αίσθηματικόν και άθῶον βίον, αν έμελλε ν' άσπασθῆ.

Έμεινεν όλην τήν έσπέραν εις τῆς μητρός του και κατώρθωσε νά τύχῃ τήν Καρολίαν και νά τῆς όμιλήσῃ.

— Η μητέρα μου μ' έμάλωσε, τῆ ειπε. Φαίνεται ότι σας έφέρθην πολύ άνόητα; Δέν τό εφραντάζομαι καν, άφού μάλιστα έπιθυμία μου ήτο νά σας δείξω όλον μου τό σέβας. Τέλος πάντων ή μητέρα μου μ' έζήτησε τόν λόγον τῆς τιμῆς μου, νά μη σκεφθῶ καν έρωτολογίαν μαζύ σας, και τόν έδωκα χωρίς νά διστάσω. Εἴσθε ήσυχος τώρα;

— Τόσον περισσότερο όσον οὐδέποτε είχα άνησυχῆσει.

— Έξάίρετα. Αφού ή μητέρα μου με αναγκάζει νά είπω άγροίκως εις μίαν γυναίκα ό,τι ποτέ δέν λέγεται πρὸς αὐτήν, ως γείνωμεν φίλοι, και ως αρχίσωμεν από τήν ειλικρίνειαν. Υποσχεθῆτέ μου νά μη με κακολογήσῃτε πλέον εις τόν άδελφόν μου.

— Πλέον; Και πότε σας έκακολόγησα;

— Δέν παρεπονέθητε άπόψε εις αὐτόν κατά τῆς αὔθαδείας μου;

— Είπα ότι έφοβούμην τούς έμπαιγμούς σας, και ότι αν εξηκολούθουν, θ' άνεχώρουν, . . . τίποτε άλλο.

— Πολύ καλά, διελογίσθη ό δούξ, είνε ήδη εις πολύ καλλιτέρας σχέσεις παρ' όσον ήλπίζα. "Αν σας ήσχετο ή ιδέα ν' άφήσετε τήν μητέρα μου ένεκα έμού, υπέλαβε, θά με κατεδικάζετε ν' άπομακρυνθῶ κ' έγώ.

— Δέν θά είχε νόημα! Υἱός νά ύποχωρήσῃ εις ζένην.

— Και όμως τό έχω άπόφασιν, αν σας δυσαρεστῶ και σας τρομάζω. Μείνατε όμως, σας παρακαλῶ, και διατάξατέ με ό,τι θέλετε. Θέλετε νά μη σας βλέπω, νά μη σας άποτείνω τόν λόγον, νά μη σας χαιρετῶ καν;

— Καμμίαν προσποίησιν, οίανδήποτε, δέν άπαιτῶ. Εἴσθε τόσον πνευματώδης και τοῦ κόσμου άνθρωπος, ώστε έννοήσατε βεβαίως, ότι δέν κατέχω τήν τέχνην εκείνην τοῦ λόγου, ή όποία άπαιτεῖται διὰ νά πολεμήσω μαζύ σας.

— Εἴσθε πολύ μετριόφρων. Αλλ' άφού δέν θέλετε ή έκφρασις τοῦ θαυμασμοῦ ν' άναμιγνύεται με τήν έκφρασιν τοῦ σεβασμοῦ μου, και άφού σας φοβίζει και σας λυπεῖ τόσον ή προσοχή τήν όποιαν διεγείρετε, ήσυχάσετε, ή παραγγελία σας άρκεῖ. Δέν θά έχετε πλέον άφορμήν παραπόνων έναντίον μου· τό όρκίζομαι εις ό,τι ισρώτερον έχει ό άνθρωπος, εις τό όνομα τῆς μητρός μου.

Έπανορθώσας οὔτω τό σφάλμα του ό δούξ και ήσυχάσας τήν Καρολίαν, ής ή αναχώρησις θά διεκινδύνευε τὰ σχέδιά του, ήρχισε λαλῶν πρὸς αὐτήν περί τοῦ Οὐρβανῶ μετ' άληθούς ένθουσιασμοῦ. Τοσαύτην δέ είχαν οί περι αὐτοῦ λόγου του ειλικρίνειαν, ώστε πάσα προκατάληψις τῆς δεσποινίδος Σαιν—Ζενέ διελύθη. Το πνεῦμά τῆς άνέλαβε τήν προτέραν του γαλήνην, κ' έσπευσε νά γράψῃ εις τήν Καμίλλην ότι πάντα είχαν καλῶς, ότι ό δούξ ήτο άναντιρρήτως πολύ καλλιτέρος τῆς φήμης του, και ότι ύποσδῆποτε είχαν ύποσχεθῆ επί λόγῳ τιμῆς νά τήν άφήσῃ ήσυχον.

Έπ' όλον τόν μετέπειτα μήνα ή Καρολίνα είδε πολύ όλίγον τόν μαρκήσιον Βιλλεμέρ. Είχεν οὗτος ν' άσχοληθῆ περί τās λεπτομερείας τῆς εκκαθαρίσεως τῶν χρεῶν τοῦ άδελφοῦ του, εἴτα δέ άνεχώρησε, λέγων μέν εις τήν μητέρα του ότι άπήρχετο εις Νορμανδίαν νά ιδῆ ιστορικόν τινα πύργον, οὔτινος τό σχέδιον ήτο άναγκαῖον διὰ τό σύγγραμμά του, τραπείς δέ άληθῶς πάντη άντίθετον δρόμον, κ' έμπιστευθεῖς εις τόν δούκα μόνον, ότι άπήρχετο νά ιδῆ, πάντη άγνωρίστος, τόν υἱόν του.

Και ό δούξ δέ άφ' έτέρου ήσκολεῖτο πολύ περί τήν μεταβολήν τῆς οικονομικῆς του καταστάσεως. Έπώλησε τούς ίππους του και τήν άποσκευήν αὐτοῦ· άπέβαλε τούς υπηρέτας του και κατ' αίτησιν τῆς μητρός του κατόκησε προσωρινῶς εις τόν διάμεσον όροφον τοῦ μεγάρου τῆς, όπερ έμελλε μέν νά πωληθῆ και αὐτό, άλλ' επί τῷ όρω ότι ό μαρκήσιος θά έμεινεν επί δεκαετίαν ό κύριος αὐτοῦ ένοικιαστής, και ότι κατὰ τό διάστημα τούτο οὐδῶλως θά μετεβάλλοντο τὰ δώματα τῆς μητρός του. Ό Οὐρβανός δέ άνέβη εις τόν τρίτον όροφον, κ' έσώρευσε τὰ βιβλία του έντός μετριωτάτου οικήματος, διαβεβαιῶν ότι εύ-

ρίσκειτο ἐξείρετα, και ὅτι ἀπῆλαυνεν ἐκείθεν λαμπρῆς θείας πρὸς τὰ Ἡλύσια. Διαρκούσης τῆς ἀπουσίας του πρεσβευτάσθη ἡ εἰς τὴν ἐξοχὴν μετὰ βίας, καὶ ἡ Καρολίνα ἔγραψεν εἰς τὴν ἀδελφὴν τῆς: «Μετρώ τὰς ἡμέρας αἱ ὅποια μᾶς χωρίζουν ἀκόμη ἀπὸ τὴν μακαρίαν αὐτὴν ἐξοχὴν, ὅπου θὰ ἠμπορέσω τέλος πάντων νὰ περιπατῶ ὅσον θέλω καὶ ν' ἀναπνέω καθαρὸν ἀέρα. Ἐχω πολλὰ ἄνθη τὰ ὅποια μαρκίνονται ἐπὶ τῆς ἐστίας. Ἐπεθύμησα ἄνθη τοῦ ἀγροῦ.»

(Ἐπεται συνέχεια).

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

(Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε προηγούμε· φύλλον).

Ἡ διανοητικὴ ἀνάπτυξις ὑποσκάπτει τὴν αὔξασιν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ἀνθρωπότητος. — Οἱ λόγοι ἀνεπιτήδειοι εἰς τεκνοποιίαν. — Ἐπίκρισις τῆς θεωρίας ταύτης. — Ἡ ἐπιστήμη ἀνθρωποκτόνος. — Οἱ ἐφευρέται τῶν ἀνθρωποκτόνων ὀργάνων. — Μικρὰ πολεμικὴ ἐπιθεώρησις. — Τὰ ναύκλαστρα καὶ ἱστορία τῶν εὐφλεκτῶν πολεμικῶν μιγμάτων. — Νέαι ἀνακαλύψεις ἐν τῇ πολεμικῇ ἐπιστήμῃ. — Τὸ ταχυβόλον δόπλον τοῦ αὐστριακοῦ Kropatschek. — Νέα αὐτοβόλα καὶ μηχανισμὸς αὐτῆς. — Νέα ἐκρηκτικὰ ὀσούρια ἐκ νιτρογλυκερίνης. — Μία παρήγορος σκέψις.

Ἐνῶ ἀκριβῶς σκοπεῖ ἡ ἐπιστήμη διὰ τῶν παντοειδῶν ἐφευρέσεων καὶ ἀνακαλύψεων νὰ βελτιωθῶς ὑγιεινὰς συνθήκας τῆς ζωῆς, ἰδίως τῆς λαϊκῆς καὶ κατωτέρας τάξεως, πρὸς παράτασιν, ὅσον τὸ δυνατόν, μεγαλειτέρην τῆς διαρκείας τοῦ βίου καὶ τὴν αὔξασιν οὕτω τοῦ πληθυσμοῦ· ἐνῶ, λέγομεν, ἡ ἐπιστήμη ἀναπτυσσόμενη καὶ προοδεύουσα ἐργάζεται ἀνευδότης διὰ τὸ καλὸν τῆς ἀνθρωπότητος, φαίνεται, ὅτι ἐξ ἄλλου αὕτη βραίνει ἐν τῇ προόδῳ ὑποσκάπτουσα τὴν ἀριθμητικὴν αὔξασιν καὶ τὸν πολλαπλασιασμὸν τῆς ἀνθρωπότητος, περιορίζουσα μὲν ἄλλως τὴν ἀνθρωπίνην γένεσιν καὶ ἀναπαραγωγὴν.

Τούλάχιστον τὸ παράδοξον τοῦτο θέμα ὑπεστήριξεν ἐσχάτως ἐν πλήρει συνεδριάσει τῆς ἐν Παρισίοις Ἀκαδημίας τῆς Ἰατρικῆς εἰς τῶν αὐτόθι δικακεκριμένων ἱατρῶν καὶ καθηγητῶν, ὁ ἀκαδημαϊκὸς Hardy, προκειμένου ὑπὸ συζήτησιν τοῦ αἰτίου τῆς ὁσμῆρας ἐλαττώσεως τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Γαλλίας.

Κατὰ τὸν Hardy, ἡ ἐλάττωσις τῶν γεννήσεων εἶνε τὸ ἐναργῆς τεκμήριον καὶ τὸ παρήγορον σύμπτωμα τῆς διανοητικῆς καὶ ἠθικῆς ὑπεροχῆς τοῦ ἀνθρώπου! Καθ' ὅσον δηλαδὴ εὐρίσκεται ὁ κύκλος τῶν ἐπιστημονικῶν γνώσεων κατὰ τοσοῦτον περιορίζεται ἡ αὔξασιν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ἀνθρωπότητος· καθ' ὅσον δὲ λαός τις προοδεύει εἰς τὴν ἐκπολιτιστικὴν κίνησιν, καθ' ὅσον τὸ ἄτομον ὑψοῦται ἐν τῇ σφίγγῃ τοῦ πνεύματος καὶ ἀναπτύσσεται ἡ διανοητικὴ παραγω-

γῆ, κατ' ἀντίστροφον λόγον ἐλαττοῦται ἡ δύναμις τῆς τοῦ σώματος παραγωγῆς.

Ἐκ τούτων δὲ ὁ σοφὸς ἐπιστήμων ἐξάγει τὸ κατ' αὐτὸν λίαν εὐχάριστον συμπέρασμα: Ἐσμέν καταγοητευμένοι, ὅτι δὲν τεκνοποιούμεν πλέον συχνὰ ὡς πρότερον, διότι τοῦτο εἶνε διαπύσιος ἀπόδειξις τοῦ ὑψηλοῦ βαθμοῦ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς πνευματικῆς ἀγαπύξεως, εἰς ἣν ἐφθάσαμεν!...

Τὴν παράδοξον δὲ ταύτην θεωρίαν ὁ Hardy ὑπεστήριξε διὰ τῆς στατιστικῆς ἐξετάσεως τῶν παραγωγῶν γεννητικῶν δυνάμεων μόνων τῶν μελῶν τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, οἵτινες βεβαίως, δὲν δύναται τις ν' ἀρνηθῆ, ὅτι παριστώσι τὸ ἐπίλεκτον ἔθνος τῶν λογίων τῆς Γαλλίας.

Ἐν τῇ Γαλλικῇ Ἀκαδημίᾳ εἰσὶν ἐν ὅλῳ ἤδη 34 μέλη, ὧν τὰ 5 ἄγαμα· ἐκ τῶν ὑπολειπομένων 29 ἐγγάμων, οἱ μὲν 9 εἰσὶν ἄτεκνοι, ἦτοι τὸ 1/3, περίπου τῶν ἐγγάμων· οἱ δὲ 20 γόνιμοι ἔχουσι πάντες ὀλίγιστα τέκνα 1—2—3 μόνον, ἐκτὸς ἐνός, ὅστις κέκτηται 7 τέκνα.

Ἐπομένως κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην τοῦ Hardy, ὅσο βραίνουμεν εἰς τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν, τοσοῦτω γινόμεθα ἀνεπιτήδειοι εἰς τεκνοποιίαν καὶ ἐπομένως, ὡς φαίνεται, ὅταν ὁ ἀνθρώπος φθάσῃ εἰς τὸ ἄκρον ἔσχατον τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως, δὲν θέλει τότε ἀπέχει πολὺ καὶ ἐκ τῆς συντελείας τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς!...

Ὁ καθητῆς καὶ διδάσκαλος ἡμῶν Hardy εἶνε εἰς τῶν δικακεκριμένων ἱατρῶν πεποικισμένος ὑπὸ φαντασίας καὶ πνεύματος λίαν εὐφυοῦς, ἐπὶ πλέον δὲ περιβάλλεται ὑπὸ τῆς ἀκαδημαϊκῆς χλαμύδος τῆς ἀπονεμούσης αὐτῷ τὸν τίτλον καὶ τὴν ιδιότητα τοῦ ἀθάτου (immortel), πλὴν ἀτυχῶς ἡ εὐτυχῶς καὶ περ ἀθάνατος δὲν εἶνε καὶ ἀναμάρτητος. Ἀκριβῶς δὲ ἐν τῇ ἐξελίξει τῆς παραδόξου ταύτης θεωρίας του ἠμάρτησε μὲν ἄλλως παραβλέψας τόσα ἄλλα παραγωγὰ αἰτία τῆς ἐν Γαλλίᾳ ἐλαττώσεως τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἐκ τῆς στατιστικῆς 29 μόνον γάμων ἐπιχειρήσας νὰ οἰκοδομήσῃ θεωρίαν κρίνουσαν τοσοῦτον πολυμῶς περὶ τοῦ μέλλοντος ἐκατομμυρίων ἀνθρώπων!

Τὴν θεωρίαν ταύτην δὲν ἔχομεν ἀνάγκην ν' ἀποδείξωμεν ἐσφαλμένην ἀναφέροντες ἐνταῦθα πληθὺν ἄλλων ἐγγάμων σφόδρα διακρινομένων ἐπὶ ἐκτάκτῳ γονιμότητι πνεύματος ἅμα καὶ τέκνων! καὶ αὐτοῦ ἐτι τοῦ ἐσχάτως εἰσεληθέντος ὡς μέλους εἰς τὴν Γαλλικὴν Ἀκαδημίαν Φερδινάνδου Λεσσὲφ τὰ σπλάγγνα καταβόσῃ τῆς θεωρίας ταύτης, διότι ὁ ἀνὴρ καὶ ἐκτάκτου διανοητικῆς ἀναπτύξεως εἶνε καὶ πατὴρ 18 ἐν ὅλῳ τέκνων ἐγέ-

νετο, χωρὶς ἀκόμη νὰ ἔχη τὴν διαθέσιν νὰ παραδεχθῆ, ὅτι τὸ 18ον τέκνον αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἡ τελευταία του... λέξις! Οἱ Γερμανοὶ δὲ ἴσως σήμερον εὐρηται ἐν μεγάλῃ ἀμηχανίᾳ βλέποντες τὴν παρ' αὐτοῖς ὁσμῆρας ἐπίφοβον αὔξασιν τοῦ πληθυσμοῦ, ἂν καὶ ἀμιλλῶνται ἡ ἴσως καὶ ὑπερτεροῦσιν ὡς πρὸς τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν τοῦς Γάλλους.

**

Ἀλλαγῶν ἐγκρατεῖται λοιπὸν τὸ αἶτιον τῆς ἐν Γαλλίᾳ ἡ καὶ ὅπου ἄλλοιτε παρατηρουμένης μειώσεως τοῦ πληθυσμοῦ. Ἀφ' ἐνός μὲν εἰς τὸν λίαν δαπανηρὸν σημερινὸν βίον, ὡς ἐκ τοῦ ὅποιου οἱ μὲν ἄγαμοι δυσκόλως ἀποφασίζουσι νὰ ἔλθωσιν εἰς γάμον, οἱ δὲ ἐγγαμοὶ μετ' ἀνησυχίας μεγάλης προσθλέπουσιν εἰς πᾶσαν αὔξασιν τῆς οἰκογενείας τῶν, ἀφ' ἐτέρου δὲ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ ὁσμῆρας τελειοποίησιν τῶν περὶ τὸν βίον παντοειδῶν διασκεδάσεων καὶ καταχρήσεων, αἰτινες πολλοὺς μὲν ἀνδρας πολλὰς δὲ γυναίκας καθιστῶσιν ἀγόνους· ἐξ ἄλλου δὲ ἐτι αἱ ἀπαιτήσεις τοῦ σημερινοῦ βίου αἱ εὐρύνουσαι μὲν ἄλλως τὰς πολυτελεῖς τῶν συζύγων αἰθούσας δαπάνης τῶν κοιτῶνων τῶν τέκνων, αἵτινα ὁ νῦν πολιτισμὸς περιορίζει εἰς γλίσχα καὶ περιορισμένα δωματῖα· καὶ αἱ ἐπιβλαβεῖς εἴσεις τῆς κοινωνίας αἱ καλλιεργουσαι τὰς ἐξωτερικὰς σχέσεις καὶ ἐπιδείξεις ἐπὶ βλάβῃ τῆς οἰκογενειακῆς εὐδαιμονίας!

Ἰδοῦ, καθ' ἡμᾶς, τὰ πρώτιστα τῶν αἰτίων τῆς μειώσεως τοῦ πληθυσμοῦ ἔθνος τινός, πρὸς τὰ ὅποια οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει ἡ διανοητικὴ ἀνάπτυξις αὐτοῦ. Τότε δὲ μόνον λαός τις, ἔθνος τι, θέλει ἴδει τὸν πληθυσμὸν αὐτοῦ αὐξάνοντα σταθερῶς, ὅταν ὁ ἐν αὐτῷ βίος καταστῆ εὐκόλος, ἦττον δαπανηρὸς, ἀνεξάρτητος καὶ πρὸ πάντων ἀσφαλέστερος καὶ ἠθικώτερος, ὅτε πλέον καὶ ὁ γάμος δὲν θέλει προξενεῖ φόβον, ἕκαστον δὲ τέκνον γεννώμενον δὲν θέλει θεωρεῖσθαι ὡς βάρος ἢ καὶ δυστύχημα μέγα, ἀλλ' ὡς εὐλογία Θεοῦ, κατὰ τὴν ἱεράν βίβλον.

**

Παραπλεῦσως τῶν ἐφευρετῶν, οἵτινες θερμῶς ἐργάζονται διὰ τὸ καλὸν τῆς ἀνθρωπότητος, ὑπάρχουσιν ἕτεροι, οἵτινες κατατρίβουσιν τὸν βίον αὐτῶν ἐνδελεχῶς ἀναζητοῦντες τὰ καταλληλότερα καὶ εὐχερέστερα μέσα εἰς τὴν ταχυτέραν καὶ ἦττον δαπανηρὰν καταστροφὴν καὶ κατερήμωσιν τοῦ κόσμου εἰ δυνατόν. Ἀποτρόπαιοι ἐφευρέται ἄλλως οἱ ἐνθέρμοι αὐτοὶ λάτραι τοῦ Ἀρεως! Ἐν μέσῳ τῆς τοιαύτης προόδου διὰ τὴν εὐδαιμονίαν τῆς ἀνθρωπότητος καθ' ἕκαστην περίπου ἀκούομεν ἀνατέλλον μέγα πολεμικὸν μηχανημα. Ὁ μὲν προτείνει ναύκλαστρα, ὁ δὲ φασίφας ἐκπυροσφοτικὰς ἐκ δυναμίτιδος ἢ ἄλλης

ἐκρηκτικῆς ὕλης, ἄλλος δὲ ταχυβόλα ὄπλα ἢ πυροβόλα ἢ μυδροβόλα, ἀσφαλέστερον καὶ ταχύτερον σπείροντα τὸν θάνατον καὶ τὴν καταστροφὴν.

Ἐνθυμούμεθα δὲ, ὅτι πρό τινος ἀνεγνώμεν πραγματεῖαν ἐνθέρμου τινὸς θεράποντος τοῦ Ἀρεως, ἐν ἣ περιπύ ἔγραψεν: «Εἶνε ἀπελπιστικόν, εἶνε οἰκτρὸν σήμερον ἐτι εἰς τὸν αἰῶνα τῆς προόδου νὰ φρονεῦσι κακῶς καὶ λίαν δαπανηρῶς!

Ὁ ἀνθρώπος, ὅστις θέλει λύσει τὸ μέγα πρόβλημα νὰ φρονεῦνται πολλοὶ ταυτόχρονως, ἀσφαλῶς καὶ διὰ σχετικῶς μικρῆς δαπάνης, θὰ εἶνε ὁ μεγαλειέτερος ἀνὴρ τοῦ αἰῶνος του. Οὗτος θέλει προσφέρει μεγίστην ὑπηρεσίαν εἰς τὰ ἔθνη, εἰς τὴν ἀνθρωπότητα!...»

**

Ἡ γνώμη αὕτη, ὡς φαίνεται, εἶνε γενικῶς σήμερον ἀσπαστή, καὶ παρ' ἅπασιν σχεδὸν τοῖς ἔθνεσι πυρετώδεις καταβάλλονται ἐργασίαι περὶ τὴν ἐφεύρεσιν καὶ τελειοποίησιν τοιοῦτων ἀνθρωποκτόνων μηχανημάτων. Δὲν θέλει δὲ εἶναι ἐστερημένη κοινῶν ἠνδραγαθίας μικρὰ τις ἐνταῦθα πολεμικὴ ἢ ἀνθρωποκτορικὴ ἐπιθεώρησις.

**

Εἰσὶ πρὸ πολλοῦ ἤδη γνωστὰ τὰ ναύκλαστρα, τὰ καταστρεπτικὰ ταῦτα ὑποβρυχία ἐκρηκτικὰ μηχανήματα, αἵτινα ἰδίως κατὰ τὰ τελευταία ἔτη ἔλαβον μεγίστην ἀνάπτυξιν ὡς ἐκ τῆς σπουδαιότητος αὐτῶν, καὶ σήμερον ἐτι εἰσὶν εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν τῶν στρατιωτικῶν μας παρασκευῶν.

Τὰ εὐφλεκτα ταῦτα μηχανήματα ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἐτέθησαν εἰς χρῆσιν· ἔλαβον δὲ τὴν ἀρχὴν αὐτῶν κατὰ πρῶτον ἐν Ἀσίᾳ. Πρῶτοι οἱ Ἰνδοὶ, Σῖναι καὶ Μογγόλοι κατεσκεύαζον εὐφλεκτα μίγματα ἐκ πισσοσφάλτου, νάφθας καὶ ἄλλων παρομοίων φλογιστικῶν ὕλων, αἵτινα εἶχον τὴν ιδιότητα νὰ προσκαλλῶνται εἰς ἀντικείμενα, καθ' ὧν ἐρίπτοντο, καὶ νὰ ἀναφλέγῃσι ταῦτα.

Εἶτα οἱ Ἕλληνες τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, τῇ ἐπινοήσει Καλλινίκου τινὸς Συρίου, μετεχειρίσθησαν τὸ φοβερὸν ὄργανον πῦρ, ὅπερ ἐξηκοντίζετο ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης πρὸς τὰ ἐχθρικὰ πλοῖα διὰ σιφῶνων ἐπιτηδείων.

Οἱ Σαρακηνοὶ εἶτα μετεχειρίσθησαν καὶ ἐν τῇ ξηρᾷ ἄλλας εὐφλεκτοὺς ὕλας, ἄς διὰ καταλλήλων μηχανημάτων ἐξηκόντιζον κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου ἢ πρὸς πολιορκούμενα φρούρια. Κατὰ τοὺς πολέμους δὲ τῶν σταυροφόρων οἱ Σαρακηνοὶ ἐξέπληττον καὶ ἐφόβιζον αὐτοὺς διὰ πυρορρατηρίων ροπαλῶν ἐξ ὕλου, αἵτινα περιείχον τοιαύτας εὐφλεκτοὺς οὐσίας. Σαρακηνοὶ ἱππεῖς ἐκράτουσαν τὰ βόραλα ταῦτα καὶ ἐν καταλ-

λήλω στιγμή θραύοντες και ανάπτουντες τὸ περιεχόμενον διεσκόρπιζον εἰς τοὺς μαχόμενους σταυροφόρους ἐμβάλλοντες αὐτοὺς εἰς σύγχυσιν καὶ τρόμον μέγαν.

**

Τὰ καταστρεπτικά ταῦτα μηχανήματα βαθμηδὸν ἐτελειοποιούντο, μάλιστα μετὰ τὴν ἐφεύρεσιν καὶ τῆς πυρίτιδος. Πρῶτος ὁ Ἀμερικανὸς David Buschvell περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος δι' ὑποβρυχίου ἐκρηκτικῶν μηχανήματος κατάρθωσε ἢ ἀνατινάξη εἰς τὸν ἀέρα πλοῖόν τι. Μετ' αὐτὸν ὁ διάσημος μηχανικὸς Fulton ἄμερικανὸς ἐπίσης περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος κατεσκεύασεν εἶδος ναυκλάστρων ὑποβρυχίων, πρὸς ἃ ἐτίθετο πῦρ δι' ἠλεκτρικῶν σπινθήρων· τῷ 1810 δὲ ἐδημοσίευσεν περὶ τούτων ἐν Ἀγγλίᾳ πραγματεῖαν. Αἱ συμβουλαι καὶ ὁδηγίαι αὐταὶ τοῦ Fulton ἐτέθησαν εἰς μεγίστην χρῆσιν κατὰ τὸν ἐν Ἀμερικῇ ἐμφύλιον πόλεμον, καθ' ὃν κατεστράφησαν περὶ τὰ 20 πλοῖα τοῦ στόλου τῆς Ὀμοσπονδίας.

Ἐκ τοῦ πολέμου τούτου τὰ ναύκλαστρα εἶτα εἰς πάντας τοὺς ἐπιγενομένους πολέμους ἔλαβον ἐνεργὸν μέρος καὶ βαθμηδὸν ἐτελειοποιήθησαν εἰς καταπληκτικὸν βαθμὸν. Οὐ μόνον κατεσκευάσθησαν τοιαῦτα οὕτως, ὥστε νὰ κατευθύνωνται πρὸς τὸν σκοπὸν μόνον τῶν διὰ καταλλήλων μηχανημάτων, ἀλλὰ καὶ πληροῦνται σήμερον ἐκ διαφόρων φοβερῶν ἐκρηκτικῶν ὑλῶν, οἷον βαμβάκοπυρίτιδος, δυναμίτιδος, παγκλαστίτιδος καὶ τῶν ἄλλων οὐσιῶν, διὰ τὴν ἐφεύρεσιν τῶν ὁποίων καταναλίσκεται τόσον πνεῦμα καὶ τόση εὐφυΐα πρὸς εὐχερέστεραν διεθνή ἀλληλοκτονίαν.

Ἰδίως κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους μῆνας αἱ δοκιμασίαι καὶ αἱ μελέται τῶν ναυκλάστρων τελούνται ἐπανειλημμένως πανταχοῦ, ἰδίως εἰς τὰς κραταιὰς καλουμένας δυνάμεις, ποιούσας καθ' ἑκάστην μεγάλας προμηθείας τῶν φοβερῶν αὐτῶν καταστρεπτικῶν ὀργάνων, ἅτινα ἐν μιᾷ μόνῃ στιγμή καταστρέφουσιν αὐτανδρὰ καὶ κατασυντρίβουσι τὰ πλεοντα αὐτὰ ἀριστουργήματα τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, διὰ τὴν ἐφεύρεσιν καὶ κατασκευὴν τῶν ὁποίων μέχρι σήμερον ἐχρειάσθη τοσοῦτων ἐτῶν διανοητικῆ ἐργασίας, καὶ δαπάνη τοσοῦτων ἑκατομμυρίων!

**

Ἄρα γε τὸ ναύκλαστρον εἶνε ἡ τελευταία λέξις τοῦ αἰμοχαροῦς καταστρεπτικῶν πνεύματος τῆς ἐποχῆς μας; Ἀμφιβάλλομεν· αἱ ἐφευρέσεις καὶ ἀνακαλύψεις ἐν τῇ ἀνθρωποκτόνῳ ἐπιστήμῃ βαίνουν εὐτυχῶς ταχέϊ βήματι. Ἄλλεπάλληλα βλέπουσι τὸ φῶς νέα πολεμικὰ μηχανήματα, ἢ τροποποιήσεις προηγουμένων, ὅχι ἐννοεῖται, πρὸς τὸ καλὸν τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἐν Γαλλίᾳ ἐργάζονται ἤδη περὶ τὴν κατασκευὴν νέου πυροβόλου ὄπλου αὐστριακοῦ ἐφευρέτου Kropatscheck δυνάμενον διὰ μιᾶς τὰ πληρωθῆ δι' ἐννεα φυσίγγιων, ἅτινα ἐκπυροσκοροῦσεν ἄλλεπάλληλα κατὰ βούλησιν δι' ἀπλουστάτου μηχανισμοῦ. Εἰς 1 λεπτόν ὥρας δι' αὐτοῦ δύναται τις ἐξησκημένους νὰ ἀναπλέξη μέχρι 32 φυσίγγιων.

**

Ἐν Ἀγγλίᾳ δὲ προσφάτως ἐτι ἐγίνοντο ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως πειράματα νέας τινὸς μυδροβόλου αὐτομάτου ἐφευρεθείσης ὑπὸ τινος ἄμερικανοῦ, καὶ ἥτις νομίζεται ὅτι εἶνε τὸ ἄκρον ἄκρον τῶν καταστρεπτικῶν πολεμικῶν ὀργάνων. Ἡ μυδροβόλος αὕτη ἔχει τὸν μηχανισμόν περίπου περιστροφῆ πυροβόλου ἐπεριδομένου ἐπὶ τρίποδος στηρίγματος.

Εἰς πάντα τὰ ἐκπυροσκοροῦντα ὄπλα συμβαίνει πρὸς τὰ ὀπίσω ἀνατιναγμὸς αὐτῶν ἄλλοτε ἄλλοτε τὴν δύναμιν κατὰ τὴν στιγμήν τῆς ἐκπυροσκορήσεως, τὸν ὅποιον οὐδεὶς μέχρι σήμερον ἐπρόσεξε νὰ χρησιμοποίησιν. Ὁ ἀνατιναγμὸς λοιπὸν οὗτος ἐν τῇ περὶ οὗ ὁ λόγος μυδροβόλου δὲν ἀπόλλυται, ἀλλὰ χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν αὐτόματον ἀποβολὴν τοῦ κενοῦ χρησιμεύσαντος φυσίγγιου καὶ τὴν ἀντικατάστασιν αὐτοῦ διὰ νέου, ὅπερ ἅμα εἰσελθὼν ἐκπυροσκοροῦται παρευθὺς. Ἐὰν δὲ ἐξακολουθῆ τις νὰ παρέγῃ τῇ μυδροβόλῳ ταύτῃ ἀενάως φυσίγγια, αὕτη ἐξακολουθεῖ αὐτομάτως τὸ ἔργον τῆς μέχρι τοῦ τελευταίου φυσίγγιου! Ἄρκει λοιπὸν νὰ θέσῃ τις αὐτὴν ἐπὶ τὸν σκοπὸν, νὰ τὴν ἐτοιμάσῃ καὶ νὰ τὴν ἀφήσῃ νὰ ἐπιτελέσῃ αὕτη μόνη εἶτα τὸ καταστρεπτικὸν ἔργον τῆς, ὡς ὠρολόγιον, ὅπερ λειτουργεῖ μόνον του μετὰ τὴν διάρθρωσίν του.

Τὰ φυσίγγια 333 τὸν ἀριθμὸν εἰσὶ προσηρημένα ἐπὶ ταινίας ἥτις περιελάσσεται ἐν τῇ ἐσωτερικῇ τῆς μυδροβόλου ἐξέχουσα μόνον ὀλίγον κατὰ τὸ ἕτερον αὐτῆς ἄκρον. Ὁτανκατὰ τὴν ἐνεργείαν τῆς μυδροβόλου τὰ φυσίγγια πλησιάζουσι νὰ ἐξαντληθῶσιν, ἀρκεῖ νὰ προσδεθῆ εἰς τὸ ἐξέχον ἄκρον τῆς πρώτης ταινίας ἑτέρα ταινία μετὰ τῶν 333 φυσίγγιων, ὅπως ἡ μυδροβόλος μὴ παύσῃ ἐκπυροσκοροῦσα· οὕτω δὲ δύναται τις διὰ προσθήκης ἄλλεπαλλήλων νέων ἐσφαιρῶν ταινιῶν νὰ διατηρήσῃ ἀκατάπαυστον τὴν λειτουργίαν τῆς μυδροβόλου.

Ἡ συχνότης τῆς βίπης τῆς μυδροβόλου κανονίζεται κατὰ τὰς περιστάσεις, δύναται δ' ἐν ἀνάγκῃ νὰ φθάσῃ τὸν ἀριθμὸν 600 βολῶν εἰς 1 λεπτόν τῆς ὥρας! Εἰς μόνον ἐξησκημένους πυροβολητῆς ἀρκεῖ νὰ θέτῃ αὐτὴν ἐπὶ τὸν σκοπὸν καὶ νὰ τὴν διευθύνῃ πρὸς πάσας τὰς διευθύνσεις, καθ' ὅσον αὕτη ἐξακολουθεῖ πάντοτε νὰ βάλλῃ.

Ὅποιος φοβερὰς συνεπειὰς θέλει ἔχει εἰς τὰ

πολεμικὰ τὸ νέον τοῦτο φοβερὸν ὄργανον! Μία μόνον τοιαύτη μυδροβολοστοιχία θεθεμένη εἰς γραμμὴν καὶ διευθυνομένη ὑπὸ εὐαρίθμων στρατιωτῶν εἶνε ἀπρόσβλητος ὑπὸ ὀλοκλήρου στρατοῦ. Ποιοὶ θὰ εἶνε οἱ γενναῖοι, οἵτινες θέλουσι τολμήσει πλεον νὰ προχωρήσωσιν ἀπέναντι βεβχίας καταστροφῆς, ἐνώπιον τοιαύτης φοβερᾶς φονικῆς γραμμῆς πρὸς ἀκαταπαύστου;

**

Καὶ δὲν ἀρκεῖται εἰς τοὺς θριάμβους μόνον αὐτοὺς ἢ νεωτέρα ἀνθρωποβόρος πολεμικὴ τέχνη· αἱ φοβεραὶ ἐργασίαι ἐξακολουθοῦσι· μόλις ἐτι κατὰ τὸν παρελθόντα Μάρτιον ἐν Οὐασινγκτὼν ἐγίνοντο νέα πειράματα πυροβολικῶν μέλλοντα καὶ ταῦτα νὰ φέρωσιν ἀληθῆ ἐπανάστασιν εἰς τὴν τέχνην τοῦ πολέμου. Ἐπρόκειτο ἐν αὐτοῖς περὶ τῆς δοκιμασίας νέων ὀβουζίων πεπληρωμένων δι' ἐκρηκτικῆς νιτρογλυκερίνης 11 λιτρῶν, ἥτις ἐκρηγνυμένη, ὅταν φθάσῃ εἰς τὸν σκοπὸν, ἐπιφέρει μεγίστας καὶ φοβερὰς καταστροφάς!

**

Εἰς ὁποῖαν ἀληθῶς καταπληκτικὴν ἀνάπτυξιν καὶ τελειότητα ἔφθασε σήμερον ἡ πολεμικὴ τέχνη! Εἶνε λυπηρὰ ἡ πρόσδος αὕτη ἢ εὐνοοῦσα τὴν καταστροφὴν. Παρηγορηθῶμεν ὅμως μετὰ τὴν ἰδέαν, ὅτι ἴσως ποτὲ ἢ τοιαύτη ἐκτακτος τελειοποίησις τῆς πολεμικῆς τέχνης, ἂν δὲν κατηργῆσθαι ἐντελῶς, θέλει τοῦλάχιστον καταστήσῃ σπανιωτέρους τοὺς πολέμους, διότι οἱ ἰθύνοντες τὰς τύχας τῶν ἐθνῶν θέλουσιν ὀπισθοχωρεῖ ἀπέναντι τῶν φοβερῶν καταστροφῶν καὶ τῆς πανολεθρίας, ἃς θέλουσι τότε φέρεν οἱ πόλεμοι!

Ἐκ Σύρου, Ἀπρίλιος 1885.

ΦΕΡΕΚΥΔΗΣ

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΠΕΡΙ ΒΙΚΤΟΡΟΣ ΟΥΓΚΩ

Ὁ θαυμασμὸς, ὃν ἐμπνέει ὁ μέγας ποιητῆς εἰς τὸσον μέγας, καὶ τὸ περὶ αὐτοῦ ἐνδιαφέρον τόσῳ πάγκοινον, ὥστε ἐλπίζομεν ὅτι εὐχάριστον ἀνάγνωσμα παρέχομεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῆς «Ἐστίας» παραθέτοντες ἐνταῦθα περιέργους τινὰς πληροφορίας περὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου τοῦ Βικτωρος Οὐγκώ, ἐξαχθείσας ἐκ τοῦ ἄρτι ὑπὸ τοῦ συγγενοῦ αὐτοῦ Ἀλφρέδου Ἀσσελίνου δημοσιευθέντος ἔργου «Victor Hugo intime».

Ὡς γνωστὸν ὁ Βικτωρ Οὐγκώ σύζυγον ἔλαβε τὴν Ἀδέλαν Φουσεῖ, ἣν θερμῶς ἠγάπησεν. Ὁ πατήρ τῆς νεάνιδος ταύτης ἐγνωρίσθη ἐν Παρισίῳ μετὰ τοῦ πατρὸς τοῦ ποιητοῦ, εἰσηγητοῦ ὄντος ἐν τῷ στρατιωτικῷ συμβουλίῳ, ἐν ᾧ ὁ Φουσεῖ ἦτο γραφεὺς. Ἐνυμφεῖθη πρῶτος ὁ Οὐγκώ, μετὰ τινὰ δὲ

χρόνον ὁ Φουσεῖ. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ γαμήματος ὁ στρατηγός, λίαν εὐθυμὸς ὢν, ἐπλήρωσε κύπελλον οἴνου καὶ προπιῶν εἶπε:

— Κάμε κόρην, ἐγὼ θὰ κάμω υἱὸν καὶ θὰ τοὺς ὑπανδρεύσωμεν. Προπίνω εἰς ὑγείαν τοῦ ζεύγους!

Τὸ παράδοξον τῆς εὐχῆς ταύτης εἶνε ὅτι ἐξεπληρώθη.

**

«Ὁ νέος Βικτωρ Οὐγκώ, γράφει ἐν τοῖς ἀπομνημονεύμασί του ὁ πενθερὸς τοῦ Φουσεῖ, ἤρχετο συχνὰ εἰς Ζεντιλλῆ· κατέλυνε εἰς τὸν πυργίσκον μας ὅπου ἔγραψε τὴν μικρὰν αὐτοῦ ᾠδὴν, *Nuxterrida*, καὶ μέρος τῶν λυρικῶν αὐτοῦ συλλογῶν. Τὸν εἶχον ἰδεῖ κατὰ τὴν παιδικὴν αὐτοῦ ἡλικίαν, καχεκτικόν, ἀσθενικὸν παιδίον καὶ μὴ παρέχοντα πολλὰς ἐλπίδας ζωῆς. Ἐν Ζεντιλλῇ ἦτο νέος ὑγιέστατος, ἐν ὅλῃ τῇ ἀκμῇ τῆς διανοίας αὐτοῦ. Τὰ ποιήματα αὐτοῦ εἶχον ἤδη ἀναδείξει αὐτόν· ἡμεῖς ἐξετιμῶμεν ἰδίᾳ τὴν εὐθύτητα τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ καὶ τὴν ἀγνότητα τῶν ἠθῶν.»

Ὁ Βικτωρ Οὐγκώ ἐρασθεὶς τῆς Ἀδέλας, μετ' ἧς συναναστράφη, ἐδήλωσεν ὅτι ἐπέθυμε νὰ νυμφεῖται αὐτήν. Ὁ πενθερὸς του ὅμως βλέπων αὐτὸν ἄνευ ἀσφαλοῦς μέλλοντος καὶ μὴ ἔχων μεγάλην πεποίθησιν εἰς τὴν φιλολογίαν ἠθέλησε νὰ μεταπίσῃ αὐτόν, ἢ τοῦλάχιστον νὰ ἀναβάλλῃ τὸν γάμον μέχρι βελτιώσεως τῆς τύχης του. Ἀλλὰ τὸ αἶσθημα τοῦ Βικτωρος Οὐγκώ δὲν ὑπέκυπτεν εἰς τοιοῦτους περιορισμούς. Ἐν ᾧ πάντες ἐνόμιζον αὐτὸν ἐν Παρισίῳ, ὁ νεαρὸς ποιητῆς πρὸς μετέθετο εἰς Dreux, ὅπου ἔμενε ἐπὶ τινὰς ἡμέρας ἡ οἰκογένεια τοῦ Φουσεῖ. Ὁ μέλλων πενθερὸς του τὸν εἶδε περιφερόμενον τριγύρω τῆς οἰκίας, ἣν κατόικουν. ἠθέλησε νὰ ἔλθῃ εἰς ἐξήγησιν μετ' αὐτοῦ. Ὁ ποιητῆς εἶδει στεροτάτην ἀπόφασιν, ἀνήρσεν ἐν πρὸς ἐν ὅλα τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Φουσεῖ. Ἐθεώρει βέβαιον τὸ μέλλον αὐτοῦ, ἢ μὴτῆρ του εἶχε νὰ ἀποθάνῃ, ὃ δὲ πατήρ συνεφώνει πρὸς αὐτόν. Καὶ πράγματι μετ' ὀλίγον ἐστάλη ἐπιστολὴ τοῦ στρατηγοῦ, δι' ἧς ἐξητεῖτο διὰ τὸν υἱὸν του τὴν χεῖρα τῆς θυγατρὸς τοῦ φίλου του. Ἐν τοιαύτῃ καταστάσει ἦσαν τὰ πράγματα ὅτε ὁ ποιητῆς ἦλθεν εἰς Ζεντιλλῆ. Μετὰ τινὰς ἡμέρας κατῆλθε τοῦ πυργίσκου του, ὅπως ὡς σύζυγος συμμετάσχη τῆς κατοικίας τῆς δεσποινίδος Φουσεῖ.

**

Ἡ μήτηρ τοῦ Βικτωρος Οὐγκώ ἦτο γυνὴ μεγάλης ἀξίας. Ἐνέπνευσε διὰ τοῦ παραδείγματος ἀνδρικός ἀρετὰς εἰς τοὺς υἱοὺς τῆς, ἦτο δὲ κατὰ πάντα ἀξία τῆς λατρείας ἣν ἠσθάνετο ὁ νεώτατος πρὸς αὐτήν. Ὁ ποιητῆς ἐξύμνησε τὴν μητέρα αὐτοῦ ἐν πᾶσι σχεδὸν τοῖς ἔργοις του. Εἶνε πασίγνωστος ὁ στίχος:

Je vous baise, ô pieds froids de ma mère endormie!

Ἐν Ἱερσέη, ὅπου μετέβη τὸ πρῶτον μετὰ τὴν ἐξορίαν αὐτοῦ, ὁ Οὐγκὼ ἠγείρετο ἅμα τῇ ἡοί Ἀπὸ τοῦ παραθύρου τὸ βλέμμα του ἐξετείνετο εἰς ἀπειρον ὀρίζοντα οὐρανοῦ καὶ θαλάσσης ἡμιχλωδούς· εἶτα δὲ ἐπελαμβάνετο τῆς ἐργασίας ὡς χειρῶναξ, τὸ καθημερινὸν ἐκτελῶν ἔργον.

Μέχρι μεσημβρίας εἶχαν ἤδη γεγραμμένους ἑκατὸν στίχους ἢ εἴκοσι σελίδας πεζοῦ λόγου· εἶτα δὲ καταβεβλημένως αἰσθανόμενος τὰς κινήμας του, διότι ἔγραφεν ὀρθὸς καὶ ἐβάδιζε σκεπτόμενος, κατέβαιναν ἐν τῷ μέσῳ τῶν τέκνων του. Ἀμέσως δὲ μετεβάλλετο ὁ ποιητὴς μετεμορφῶτο εἰς ἀγαθὸν πατέρα καὶ σύζυγον φιλόφρονα καὶ προσήγορον.

Τὴν μεσημβρίαν ἐγευματίζον φαιδρῶς καὶ συνδιελέγοντο ἐπὶ μακρὸν. Ἡ πατρικὴ ἀκτίς κατηύραζε πάντων τὰ μέτωπα.

Ὁ Βίκτωρ Οὐγκὼ ἔγραψεν ἐν Γερνεσέη τοὺς Ἐρῶ γάτας τῆς Θαλάσσης, οὓς ἀφιέρωσεν εἰς τὴν νῆσον ταύτην διὰ τῶν ἐξῆς:

« Ἀφιερῶ τὸ βιβλίον τοῦτο εἰς τὸν φιλόξενον καὶ ἐλευθέρου βράχον, εἰς τὴν γωνίαν ταύτην τῆς παλαιᾶς νορμανδικῆς γῆς, ὅπου ζῆ ὁ εὐγενὴς μικρὸς ναυτικὸς λαός, εἰς τὴν νῆσον Γερνεσέην, σοδάραν καὶ χαρίεσσαν, ἄσυλόν μου ἐπὶ τοῦ παρόντος, πιθανῶς δὲ τάφον μου. »

Ὁ Οὐγκὼ χάριν ἀκριβείας περὶ τὴν στολὴν τῆς ἡρώιδος τοῦ μυθιστορήματος τοῦτου Δουρουσέτης, ἠθέλησε νὰ ἔχη ὑπ' ὄψιν ἐνδυμασίαν κομψῆς γερνεσαίας τοῦ 1768. Αἱ γυναῖκες λοιπὸν τῆς νήσου προσήνεγκον αὐτῷ κομψοτάτην πλαγγόνα φέρουσαν τὴν αὐθεντικὴν τούτων στολὴν.

Τὴν πλαγγόνα ἐδωρήσατο ὁ Οὐγκὼ πρὸς τὴν μικρὰν ἀνεψίαν του, θυγατέρα τοῦ γράψαντος τὰ περὶ Οὐγκὼ ἀπομνημονεῖμα ταῦτα Ἀσσελίου, ἣτις τὴν διετήρησεν μέχρι τοῦ ἐνδεκάτου αὐτῆς ἔτους. Εἶχεν αὐτὴν περὶ πολλοῦ, καὶ μόνον ὅτε μετεβλήθη εἰς βράχη συγκατετεθῆ νὰ παραιτήσῃ αὐτήν. Τὴν ἀπεκάλει « κούκλαν τοῦ μεγάλου ἀνθρώπου ». Ὅτε δὲ ποτε ἠρώτησαν αὐτήν:

— Ποῖον εἶνε τὸ καλλίτερον ἔργον τοῦ Βίκτωρος Οὐγκὼ πῶς ἔκαμε εἰς τὴν ἐξορίαν του;

Ἀπεκρίθη.

— Ἡ κούκλᾶ μου!

Ὁ Βίκτωρ Οὐγκὼ συνεχάλει εἰς ἐβδομαδιαίον κατὰ πέμπτην γεῦμα τὰ πτωχότερα παιδιὰ τῆς νήσου Γερνεσέης. Κατὰ τὴν ἑορτὴν δὲ τῶν Χριστουγέννων προσέφερον εἰς αὐτὰ καὶ ἐνδυματὰ καὶ παιγνίδια, καὶ γλυκίσματα· ἢ σύζυγος τοῦ

Οὐγκὼ περιγράφει διὰ βραχείων τὴν συγκινητικὴν ταύτην σκηνήν. « Τὰ ἐνδυματὰ, ἀσπρόρουχα, ὑποδήματα διανεμόνται εἰς αὐτὰ, ἀφ' οὗ ὁ σύζυγός μου τοῖς ἀποτείνει πατρικὰς συμβουλὰς. Ἐπειτα τὰ παιδιὰ μεταβαίνουν εἰς μικρὰν ἀγροτικῶς ἐσκευασμένην αἰθουσαν, εἰς τὴν ὁποίαν λάμπει τὸ δένδρον τῶν Χριστουγέννων. Παιγνίδια, κηρία ἀναμμένα, ὀπῶραι, πορτοκάλια κρέμονται ἀπὸ τοὺς κλάδους τῶν. Δύνασθε νὰ φαντασθῆτε τὴν χαρὰν καὶ τὴν ἐκπληξίν τῶν παιδιῶν. Ὅλα αὐτὰ τὰ ὄρατα πράγματα κληροῦνται, καὶ καταδιθαζόμενα ἀπὸ τὸ δένδρον μεταβαίνουν εἰς τὰς χεῖρας τῶν εὐτυχῶν παιδιῶν. »

Μ.

ΠΕΡΙ ΛΟΥΤΡῶΝ

Πολλὰ τῆς ἀρχαιότητος ἔθνη, ἰδίως οἱ Αἰγύπτιοι καὶ οἱ Ἑβραῖοι, ἐθεώρουν τὸ λουεσθαι ὡς καθῆκον θρησκευτικόν. Κατὰ τοὺς νόμους τοῦ Μωάμεθ πρέπει πεντάκις τῆς ἡμέρας νὰ πλύνωσιν οἱ πιστοὶ τὸ πρόσωπον, τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας. Εἰς τὴν ἔρημον, ὅπου τὸ ὕδωρ εἶνε σπανιώτατον, τὸ θρησκευτικόν τοῦτο καθῆκον ἐκτελεῖται δι' ἄμμου.

Παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις τὰ δημόσια λουτρά κατὰ τοὺς χρόνους τῶν αὐτοκρατόρων ἦσαν πολυτελέστατα. Τὰ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Διοκλητιανοῦ οἰκοδομηθέντα ἦσαν τόσῳ μεγάλα, ὥστε δεκαοκτὼ χιλιάδες ἀνθρώπων ἠδύνατο νὰ λούωνται συγχρόνως ἐν αὐτοῖς, τὰ δὲ τοῦ αὐτοκράτορος Καρακάλα εἶχον ἐμβαδὸν μεγαλειότερον ἐνός τετάρτου τετραγωνικοῦ μιλίου. Περιεῖχον λουτῆρας θερμοῦ καὶ ψυχροῦ ὕδατος, λουτῆρας θερμοῦ ἀέρος καὶ ἀτμοῦ, δεξαμενὰς διὰ κολύμβημα, προθαλάμους, δωμάτια πρὸς ἐνδυμασίαν καὶ αὐλὰς δι' ἀγῶνας καὶ γυμνάσια, ὅλα δὲ ταῦτα κειοσημένα διὰ μωσαϊκῶν, μαρμάρων, εἰκόνων καὶ ἀγαλμάτων.

Τὸ *τουρκικὸν λουτρὸν* εἶνε μίμησις τοῦ ἀρχαίου διὰ θερμοῦ ἀέρος ἀραβικοῦ λουτροῦ, τὸ ὁποῖον ἦτο τὰ μάλιστα ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις. Ὁ λουόμενος εἰσέρχεται κατὰ πρῶτον ἐντὸς δωματίου ὅπου ὁ ἀήρ εἶνε θερμὸς, ὅταν δὲ ἢ ἐπίδρωσις ἀρχίσῃ, μεταβαίνει εἰς ἄλλο δωμάτιον ἀκόμη θερμότερον, ὅπου ὁ ἀήρ εἶνε τόσῳ θερμὸς, ὥστε ἐντὸς αὐτοῦ δύναται νὰ βράσῃ ὕδωρ. Ἄμα δὲ ἰδρῶσις ἀφθόνως ἐκτεῖ ὁ λουόμενος ὁδηγεῖται εἰς τὸ πλυντήριον, ὅπου τὸ σῶμά του τρίβεται καὶ καθαρίζεται διὰ σάπυρος ἐν μέσῳ ἀφθόνου ὕδατος. Ἐπειτα σπογγίζεται καὶ μεταβαίνει εἰς ἄλλο δωμάτιον, ὅπου ἀναπαύεται, ἕως οὗ τὸ σῶμά του στεγνώσῃ ἐντελῶς καὶ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν φυσικὴν του θερμοκρασίαν.

Τὸ *Ῥωσικὸν λουτρὸν* ἁμοιάζει πολὺ πρὸς τὸ τουρκικόν, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι εἰς τοῦτο ἀντὶ θερμοῦ ἀέρος γίνεται χρῆσις θερμοῦ ἀτμοῦ καὶ προσεῖτι κατάδυσις εἰς ψυχρὸν ὕδωρ. Τὸ Ῥωσικὸν λουτρὸν δύναται νὰ φθάσῃ εἰς πολὺ μεγαλειότεραν θερμότητα ἢ τὸ τουρκικόν. Τὰ λουτρά ταῦτα γινόμενα μετὰ προσοχῆς εἶνε λίαν ὠφέλιμα εἰς τὴν υἰγιάν, ἐὰν ὅμως γείνωσιν εἰς ὑπερβολὴν θερμὰ, θερμαίνουσι παραπολὺ τὸ αἷμα καὶ ἐπομένως καθίστανται ἐπικίνδυνα.

Τὸ *ψυχρὸν λουτρὸν* ἐπιφέρει πάντοτε εἰς τὸν λουόμενον αἰφνίδιον κατὰ τὴν κατάδυσιν ρίγος, τὸ ὁποῖον ὅμως ἀκολουθεῖ ἀμέσως συναίσθησις θερμότητος καὶ εὐεξίας καθ' ὅλον τὸ σῶμα. Ἐὰν κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ ὕδατος ὁ λουόμενος καὶ σπογγισθῇ καλῶς, θέλει αἰσθανθῆ ἑαυτὸν ἑλαφρὸν καὶ ἔντονον, ἐὰν ὅμως παραμείνῃ ἐντὸς τοῦ ὕδατος μετὰ τὴν ἀντίδρασιν, θὰ ψυχρανθῇ πάλιν καὶ θὰ αἰσθανθῇ τὸ σῶμά του ἐξησθενημένον. Ἐπομένως τὸ ψυχρὸν λουτρὸν καλῶς μὲν λαμβανόμενον εἶνε ὠφέλιμον, κακῶς δὲ ἐπιβλαβές. Μόνον εὐρωστοὶ καὶ υἰγιεῖς ἄνθρωποι δύναται νὰ λούωνται ἐντὸς ψυχροῦ ὕδατος, πρέπει δὲ καὶ οὗτοι νὰ ἀποφεύγωσιν αὐτό, ὅταν τὸ σῶμα εἶνε καταπεπονημένον ἢ πολὺ, μετὰ σωματικῆν ἀσκήσιν, θερμόν.

Τὸ *χλιαρὸν λουτρὸν* εἶνε λίαν εὐχάριστον καὶ δὲν προξενεῖ ἀπότομον ἐντύπωσιν εἰς τὸν λουόμενον δίδει ἑλαφρὰν τινα θερμότητα εἰς ὅλον τὸ σῶμα, κατευνάζει τὰ νεῦρα καὶ ἐπιταχύνει τὴν κυκλοφορίαν τοῦ αἵματος· ἀλλὰ δὲν εἶνε τοικῶν ὡς τὸ ψυχρὸν λουτρὸν, οἱ δὲ ποιοῦντες συνεχῶς χρῆσιν χλιαρῶν λουτρῶν, καθίστανται εὐαίσθητοι εἰς τὰς μεταβολὰς τῆς θερμοκρασίας. Τὸ καλλίτερον ἅμα δὲ καὶ εὐχρεστότερον λουτρὸν δι' ὑγιᾶ ἄνθρωπον εἶνε τὸ χλιαρὸν.

Τὸ *θερμὸν λουτρὸν* φέρει τὸ αἷμα ταχέως πρὸς τὰ ἄκρα, καθιστᾷ τὸ δέρμα ἐρυθρὸν καὶ τὸν σφυγμὸν ταχύτερον. Ὁ ποιοῦμενος αὐτοῦ χρῆσιν αἰσθάνεται βάρος εἰς τὴν κεφαλὴν καθὼς καὶ κόπωσιν καὶ ἐξασθένησιν εἰς τὸ σῶμα. Ὑγιεῖς ἄνθρωποι δέον νὰ ἀποφεύγωσιν τὴν συνήθειαν τῶν θερμῶν λουτρῶν, ὅσας δὲ ἢ ἀνάγκη τὸ ἀπαίτησι, πρέπει ὁ λουόμενος νὰ ἀρχίσῃ διὰ χλιαροῦ λουτροῦ, θερμαινόμενον ὀλίγον κατ' ὀλίγον, νὰ ἐξέρχεται δὲ ἅμα αἰσθανθῇ τὰς δυνάμεις ἐκλειπούσας, περιχυνόμενος εὐθὺς κατόπιν διὰ ψυχροῦ ὕδατος καὶ νὰ τρίβῃ τὸ σῶμα διὰ χειρομάκτρον χονδρῶν.

Τὸ *θαλάσσιον λουτρὸν* εἰς κατάλληλον κλίμα γινόμενον εἶνε υἰγιεινόν. Ἀλλὰ ἀπαιτεῖται προσοχή, ὥστε νὰ μὴ μένῃ τις πολὺ ἐντὸς τοῦ ὕδατος, διότι τότε ἢ ἀντίδρασις παρέρχεται καὶ ὁ λουόμενος καταλαμβάνεται ὑπὸ ρίγους. Τὸ σῶμα εὐθὺς ὡς ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ ὕδατος πρέπει νὰ σπογγισθῇ δυνατὰ καὶ νὰ ἐνδυθῇ ἀμέσως. Δὲν

πρέπει νὰ εἰσέλθῃ τις εἰς τὴν θάλασσαν πρὶν παρῆλθον δύο ἢ τρεῖς ὥραι μετὰ τὸ γεῦμα.

Α'.

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ ΕΝ ΓΑΛΛΙΑΙ

Ὁ ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης ἀπήλυθεν εἰς τὸν πρόεδρον τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας ἐκθεσιν ἐπὶ τῆς καταστάσεως τῆς ποινικῆς Δικαιοσύνης κατὰ τὸ 1883 ἐν Γαλλίᾳ. Ἐκ ταύτης ἐν γένει ἐξάγεται ὅτι τὸ ἐγκλημα οὐδόπως ὑπέστη ἐκεῖ ἐλάττωσιν τινα μαρτυροῦσαν τροπὴν ἐπὶ τὰ βελτίω.

Καὶ καθ' ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὰς εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν ἐνόρκων ἀναγομένας ὑποθέσεις, αἱ ἐπ' αὐτῶν στατιστικαὶ ἔρευναι σημεῖουσιν ἐπαίσθητὴν βελτίωσιν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐγκλημάτων, ἐπὶ τῶν ὁποίων οἱ ὀρκωτοὶ ἐξέδωκαν ἐτυμηγορίας, ἀνῆλθε κατὰ τὸ 1883 εἰς 3,299, ἀπέναντι 3,644, κατὰ τὸ 1882, καὶ 3,580 κατὰ τὸ 1881. Ἡ παράθεσις τῶν στατιστικῶν, αἵτινες ὀρίζουσι τὴν φύσιν καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν κριθεισῶν ὑποθέσεων παρέχει ὁμοίως ἀνάλογα ἐξαγόμενα. Οἱ φόντοι, οἱ βιασμοί, αἱ πλαστογραφίαι, αἱ κλοπαὶ ἐπαίσθητῶς ἐλαττοῦνται, κατὰ τὸ 1883, τῶν προγενεστέρων ἐτῶν. Μόνον ἀνεπαίσθητός τις αὐξήσις παρατηρεῖται εἰς τὰς παιδακτονίας καὶ εἰς τὰς δολίας χρεωκοπίας.

Ἀλλὰ τούναντιον τοῦ προσδοκωμένου ἢ ἀναλογίαν τῶν ἐγγραμμάτων ἐγκληματιῶν οὐσιωδῶς αὐξάνει. Ἀπὸ τοῦ 1871—1875 ἀνῆλθεν εἰς 64 τοὶς %, κατὰ τὴν ἀκόλουσον πενταετίαν ἀνεβιάσθη εἰς 70 τοὶς % καὶ ἀπὸ τοῦ 1881—1883 εἰς 74 τοὶς %. Ἡ αὐξήσις αὕτη ὑπὸ ἐποψίν τινα εἶνε ἀναμφιβόλως ἢ λογικὴ συνέπεια τῆς αὐξήσεως τῆς προκαταρκτικῆς ἐκπαίδευσως, ἀφοῦ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐγγραμμάτων ἐλαττοῦται καθ' ἑκάστην. Ἄλλ' αἱ πρόοδοι τῆς ἠθικῆς δὲν ὑπῆρξαν ἴσαι μὲ τὰς τῆς ἐκπαίδευσως.

Ἀφ' ἐτέρου ἀποβλέπων τις εἰς τὰ ἐγκλήματα ὑπὸ τὴν ἐποψίν τοῦ ζητήματος τῆς κατοικίας, εὐρίσκει λίαν λυπηρὰν πρόοδον ἐν τῷ ἀριθμῷ τῶν δικασθέντων, οἵτινες στεροῦνται ὠρισμένης κατοικίας. Κατὰ τὸ 1883, 434 ἐξ αὐτῶν περιείχοντο ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ· ἢ ἀναλογία εἶνε 10 τοὶς %. Ἐκτοτε δ' ἤρξατο αὐξανόμενη. Τὸ ἐξαγόμενον τοῦτο χρῆζει προσοχῆς, καθ' ὃ συμπίπτει μετ' ἐπαίσθητῆς αὐξήσεως τῶν τυχοδιωκτῶν.

Ἐπίσης ἐν τῇ στατιστικῇ τῶν πλημμελημάτων καὶ πταισμάτων παρατηροῦνται οὐσιώδεις αὐξήσεις, κατὰ τὸ 1883, ἐν ἀναλογίᾳ πρὸς τὰς τῶν ἄλλων ἐτῶν.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Συγχρόνως τῇ τελομένῃ ἐν Παρισίαις Καλλιτεχνικῇ ἐκθέσει ὁ Ἰάπων ζωγράφος Γιαμαμότο διωργάνωσεν αὐτὴν ἰδίαν ἐκθεσὶν ἔργων αὐτοῦ, ἅτινα κρίνονται ἀξιόλογα. Αἱ ἐν λόγῳ εἰκόνες ἀνήκουσι εἰς πάντα τὰ εἶδη τῆς ζωγραφικῆς, παριστώσαι τοπεῖα, ζῶα, θρόλους, ἱστορικάς καὶ οἰκογενειακάς σκηνάς, εἶνε δὲ πίνακες διὰ Κινεζικῆς μελάνης, ὑδρογραφίαι ἐπὶ μετάξης, ἐλαιογραφίαι κτλ. ἀπεικονίζουσαι πᾶσαι ὑποθέσεις καθαρῶς Ἰαπωνικάς.

Ἡ ζωγραφικὴ ἐν Ἰαπωνίᾳ πληροῦ ἀναπόδραστον κοινωνικὴν ἀνάγκην οὐ μόνον παρὰ τοῖς ὑψηλοῖς στρώμασιν, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῷ ὄχλῳ. Χρῆσιν ποιῶνται ταύτης πανταχοῦ εἰς διακοσμῆσεις παρατετασμάτων καὶ ὄροφῶν καὶ παντοίων ἐπιαντικειμένων χρησίμων ἐν τῷ καθ' ἡμέραν βίῳ. Ἡ ζωγραφικὴ ἐν Ἰαπωνίᾳ διατηρεῖ τὸν ἐθνικὸν αὐτῆς χαρακτήρα, καθ' ὃ προστατευομένη ὑπὸ τοῦ ἔθνους ὀλοκλήρου, ὅπερ ἐν τῷ συνόλῳ αὐτοῦ μένει ξένον ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς τὸν ἐπιτηδευόμενον ἐξευρωπαϊσμόν τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ τῶν εὐγενῶν. Τὸ πλεῖστον τῶν ἰαπωνικῶν εἰκόνων παριστᾷ ἢ βουδικοῦς θρόλους ἢ σκηνάς εἰλημμένας ἐκ τῆς ἐθνικῆς ἱστορίας καὶ πρόσωπα φέροντα τὰς πολυτελεῖς ἐνδυμασίας τῆς ἀρχαίας Ἰαπωνίας. Ἄν κρίνη τις ἐκ τοῦ πλήθους τῶν φωτογραφικῶν ἐκτύπων, αὐταὶ εἶνε αἱ πλείυτερον ὑπὸ τοῦ κοινοῦ ζητούμεναι. Μετ' αὐτὰς ἀκολουθοῦσι συνήθως ἐν ταῖς ἰαπωνικαῖς ἐκθέσεσι, λόγῳ ποσότητος, αἱ ζωγραφεῖαι ἀνθῶν, πολλῶν θάυμασιως ἀπεικονιζομένων. Αἱ ὀλιγώτερον ἐπιζητούμεναι ὑποθέσεις εἶνε αἱ παριστώσαι οἰκογενειακάς σκηνάς, μολονότι αὐταὶ εἶνε τοσοῦτον εὐάρεστοι ἐν ταῖς ἔργοις τοῦ ὑπὸ τῶν εὐρωπαϊκῶν φιλοτέχνων τοσοῦτον θαυμαζομένου Ἰάπωνος καλλιτέχνου Hokousai, οἱ Ἰάπωνες θεωροῦσι τὰς τοιαύτας εἰκόνας τοῦ ὡς ἀνηκούσας εἰς ὑποδεέστερον εἶδος τέχνης.

Κατὰ τὸν τελευταῖον συρμὸν τῶν Παρισίων οἱ γυναῖκες οἱ πλοῖοι δὲν κατασκευάζονται πλέον ἐξ ἀχυροειδῶν ὑψωμάτων οὔτε ἀπομιμῶνται πλέγματα ἐκ κλάδων ἰτεῶν ἢ σχοίνων δίκην καλάθων, ἀλλ' ἐξ αὐτῶν τῶν φλοιῶν τῶν δένδρων ἢ ἐξ ἀπομιμῆσεων τούτων. Τούς πλοῖους δὲ τούτους περικοσμοῦσιν οὐχὶ διὰ τριχάπτων ἢ ἄλλων ὁμοίων τεχνητῶν κοσμημάτων, ἀλλὰ διὰ πιστῶς ἀπεικασμένων ἀγρίων καρπῶν, ὧν χαμοκεράσων, βατομούρων, φύλλων δρυὸς μετὰ βαλάνων, κλαδίσκων φουντουκιῶν ἢ καρυῶν κ.τ.λ.

Νέον ἔθος ὡς πρὸς τὰ δῶρα τοῦ γάμου ἤρξαστο εἰσαγόμενον τελευταῖον ἐν Ἀγγλίᾳ. Εἰς ζευγῆ, ἅτινα δὲν διακρίνονται διὰ τὸν πλοῦτον αὐτῶν καὶ τὴν εὐπορίαν, ἀντὶ νὰ δίδονται δῶρα βαρύτιμα συνιστάμενα εἰς ἀχρηστά καὶ περιττὰ εἶδη πολυτελείας, δίδεται τὸ ἀντίτιμον εἰς χρῆματα μετρητά, πρᾶγμα ὅπερ εἶνε μὲν ἡκιστα ποιητικὸν ἔχει ὅμως καὶ τὰ πρακτικὰ αὐτοῦ προτερήματα. Ἐὰν συλλογισθῇ τις ὅτι ἐνίοτε τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον δωρεῖται ἐξάκις ἢ δεκάκις ὑπὸ διαφόρων καὶ ὅτι τὸ νεαρὸν ζεῦγος ἔχει

εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ πολυαριθμοῦ ἀνθοδόχου ἢ σερβίτσια τοῦ καφέ ἢ τοῦ τεφου, ἢ τραπέζιδια τοῦ παιγνίου ἢ ὅτι λαμβάνει δῶρα ὅλως ἐνίοτε ἀχρηστά, ἐν ᾧ στερεῖται τῶν ἀναγκασιωτάτων οἰκικῶν σκευῶν, θέλει ἐκτιμῆσαι δέοντως τὸ πρακτικὸν τοῦ νέου ἔθους. Ὅτε δὲ πρὸ ὀλίγων ἐβδομάδων ὁ αἰδέσιμος Στέφανος Γλάδστον, ἱερεὺς, καὶ γηραιότερος υἱὸς τοῦ πρωθυπουργοῦ τῆς Ἀγγλίας, ἐνυμφεῖσθαι τὴν Mis Annie Chrorthwaite, θυγατέρα τοῦ Δόκτορος G. Wilson, ἐν Λιδερπούλῃ, δὲν ἐξεπλάγη βεβαίως δυσαρέστως ὅταν μεταξὺ τῶν διαφόρων δῶρων ἔλαβε καὶ δύο συναλλαγματικὰς ἐξ 100 λιρῶν ἐκάστην, ἃς ἐστειλέν αὐτῇ ὁ Δουξ τοῦ Westminster.

Αἱ τὸν συρμὸν ἀκολουθοῦσαι κυρία τῆς ἀριστοκρατικῆς τάξεως τῆς Νέας Ὑόρκης εὐρίσκουσιν ἰδιαιζουσαν τέρψιν νὰ ἐπιδεικνύωσιν ὅλως ἰδιοτρόπως ἐρέσεις καὶ κλίσεις εἰς τὰ ἀπορῶντα τὸν ἱματισμὸν, καὶ διὰ παντὸς μέτρον νὰ ἐλικύωσι τὴν γενικὴν προσοχὴν. Συρμὸς τοιοῦτος εἶνε τανῦν ἢ ἀπατηλόγηις μετὰ πρὸς δόξων ἐπιστηθίων ζῶων, ἀντὶ τῶν κυναρίων, ἅτινα ὄχι μόνον ἀνατρέφουσιν οἴκαδε ἀλλὰ καὶ συμπαραλαμβάνουσιν ἐν τῇ συναναστροφῇ. Οὕτω ἀριστοκρατικῆς τοιαύτης κυρία ἔχει χελώνην προσελή, ἣν παραλαμβάνει μετ' ἑαυτῆς εἰς τὸ θέατρον καὶ τῆς ὁποίας ἐξυμνεῖ ἐνθουσιωδῶς τὸ πνεῦμα καὶ τὴν πίστιν. Τὸ ζῶον εἶνε ἐνδεδυμένον δι' ἀτλαζίνου ὑψώματος κυανοῦ χρώματος ἐφ' οὗ εἶνε προσδεδεμένος κυανοῦς ἐπίσης ἰμάς. Ἄλλη τις κυρία ἔχει δέκα λευκοῦς ὄροφιας ποτικούς, οὓς φέρει ἐπίσης μετ' ἑαυτῆς εἰς τὸ θέατρον τοῦ θεάτρου, πρὸς μέγιστον ἐξοργισμὸν καὶ σκάνδαλον τῶν γειτόνων. Πάσας ὅμως ὑπερβαίνει ἡ εὐγενὴς κυρία Stout, ἣτις φέρει 60 μικροῦς καὶ μεγάλους λευκοῦς ποτικούς, ἐκτάκτως ἡμέρους, ἐν ἰδίᾳ αἰθούσῃ. Ἡ κυρία αὕτη δαπανᾷ τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου εἰς θεραπείαν τῶν ζωαρίων τούτων, ἐπιδεικνύει δὲ τὸ θηριοτροφεῖόν της μετ' ὑπερφηφάνειας εἰς ἕκαστον τῶν ἐπισκεπτῶν της.

Ἐν τινι χορῷ δόκιμος τοῦ ναυτικοῦ ἑρωτᾷ ἄλλον ποία εἶνε ἡ φρεγάτα ἐκεῖνη ἢ θεόρατη, ἐννοῶν κυρίαν ὑψηλὴν ἰσταμένην πλησίον του. Μετ' ὀλίγην προσερχεται ὅπως καλέσῃ αὐτὴν εἰς τὴν χορὸν.

— Μὲ συγχωρεῖτε, κύριε δόκιμε. Μία φρεγάτα ὀδηγεῖται πάντοτε ἀπὸ καπετάνιο.

Ἄσθενῆς. — Πότε ἔμπορῶ νὰ ἰμιλήσω μετὸν ἐξοχώτατο;

Ἐπιτηδεύτρια. — Ὅποτε θέλετε ὅλη τὴν ἡμέραν εἶνε ἔς τὸ σπίτι.

Ἄσθενῆς. — Ναι, μὰ ἤθελα νὰ τὸν εὖρω ἐντελῶς μοναχό.

Ἐπιτηδεύτρια. — Τότε ἐλάτε ἀπὸ τὰς 2-3. Εἶνε ἡ ὥρα ποῦ δέχεται ἐπισκέψεις ἔς τὸ σπίτι. Τότε εἶνε καταμόναχος πάντοτε.

Ἐν συναναστροφῇ.

Καβαλλιέρως. — Θέλετε, κυρία, κανὲν ἀναφυκτικόν;

— Ἀναφυκτικόν; Ὁχι. Ἀναφυκτὴν θέλω. Ἀσφῆσάτέ με ὀλίγον μοναχὴν.